

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Miroslava Leszková

Gender dětí mladšího školního věku v rodinném prostředí

Diplomová práce

Olomouc 2016

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Gender dětí mladšího školního věku v rodinném prostředí“ vypracovala pod vedením vedoucího samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Krnově dne 15. 4. 2016

.....

Miroslava Leszková

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za její cenné rady, trpělivost a ochotu při vedení mé diplomové práce. Rovněž děkuji všem respondentům za jejich vstřícnost a trpělivost, bez nichž by empirická část mé diplomové práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod.....	6
1 Rodina.....	7
1.1 Členění rodiny.....	7
1.2 Funkce rodiny	8
1.3 Principy a funkčnost	9
1.4 Vývojové proměny rodiny	11
1.5 Sociologie současné české rodiny.....	13
1.5.1 Znaký současné české rodiny	14
2 Mladší školní věk.....	16
3 Gender.....	19
3.1 Genderové role v minulosti a současnosti	19
3.2 Rozdíly mezi muži a ženami.....	21
3.3 Genderové stereotypy	23
3.3.1 Genderové stereotypy v dětství.....	24
4 Vliv rodinného prostředí na utváření genderových stereotypů.....	28
4.1 Role muže a ženy v rodině.....	28
4.1.1 Krize mužské role	29
4.1.2 Krize ženské role	30
4.1.3 Otcové v domácnosti	31
4.1.4 Matky v domácnosti.....	32
4.2 Vliv genderových stereotypů v dětství	33
4.2.1 Dětské pokoje a hračky.....	36
4.2.2 Dětské oblečení.....	37
4.2.3 Dětská literatura a média	37
4.3 Domácnost z pohledu dětí mladšího školního věku	38
4.3.1 Nekompletní rodina	39

5 Gender dětí v rodinném prostředí	41
5. 1 Výzkumný problém	41
5. 2 Cíle šetření	42
5. 3 Výzkumné metody	42
5. 4 Výzkumný vzorek.....	43
5. 5 Analýza dat – případové studie.....	43
5. 6 Diskuse.....	60
Závěr	63
Seznam pramenů a literatury	64
Seznam příloh	67
Anotace	

Úvod

Gender se stal v posledních letech pozoruhodným tématem, který se dostal do povědomí především odborné populace. Značná část zbytku obyvatel ovšem stále netuší, co tento pojem obnáší. Dotýká se všech mužů, žen, chlapců a dívek. Zvláště gender vztahující se k rodině se týká beze sporu každého jedince. Rodina je základním společenstvím, které se stává důležité pro člověka a ovlivňuje jej již od narození. V rodinném prostředí se ocitají téměř všichni až dokonce svého života, pouze role v ní se mění. Z rodiny a především od rodičů přejímají výchovou a nápodobou děti veškeré zvyky, tradice a chování, ať už dobré nebo špatné.

Rodina i výchova prošly velkým množstvím změn, které usměrnil v prvé řadě historický vývoj, kultura a politická situace. Od rodičů přebírají jejich ratolesti vše, co u nich pozorují. S tím souvisí i nevědomé přijímání genderových stereotypů za vlastní. Vliv těchto stereotypů si uvědomíme mnohdy až v adolescenci či v mladší dospělosti. K přesvědčení můžeme dojít různými cestami. Nejčastějším činitelem „otevření očí“ je například poznání jiné rodiny a jejího fungování. V souvislosti s tím nastává situace, že buď s výchovnými metodami, rozdělením rolí v rodině a dalšími souhlasíme či ne. V případě nesouhlasu hloubáme nad možným zdrojem původu určitých situací, a buďto se snažíme o změnu, nebo i přes nesouhlas zůstaneme v zajetých kolejích.

Diplomová práce je členěna na dvě části teoretickou a empirickou. Cílem v teoretické rovině je přiblížit téma genderu, genderových stereotypů a jejich vliv na děti mladšího školního věku v rodinném prostředí. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola vymezuje veškeré poznatky týkající se rodiny. Vymezují se zde primární pojmy, základní členění rodiny, její funkce, znaky, historický vývoj a sociologie současné české rodiny. Další kapitola s názvem mladší školní věk líčí fyziologický, citový a sociální vývoj dítěte včetně rozvoje poznávacích procesů. Následující pasáž postihuje téma gender, genderové role, genderové stereotypy a rozdíly mezi muži a ženami. Poslední kapitola teoretické části pojednává o vlivu rodinného prostředí na vznik genderových stereotypů. Tato kapitola zahrnuje téma krize mužské a ženské role nebo pohled na ženu či muže v domácnosti. Umožní nám také nahlédnout na vnímání stereotypů dětmi nebo na domácnost v úplné i neúplné rodině. Nastudované teoretické poznatky byly prověřeny v empirické části, která byla realizována formou rozhovorů a následným zpracováním případových studií dospělých osob s různou úrovní dosaženého vzdělání, kteří vychovávají alespoň jedno dítě. Cílem v empirické rovině bylo zjistit, zda v rodinách přetrvávají tradiční genderové stereotypy.

1 Rodina

Rodina jako primární instituce má nenahraditelnou úlohu v socializaci každé bytosti a ve sdružování generací. Je významnou komponentou v životě dítěte i dospělého člověka a souběžně nezbytnou pozici mají všichni členové rodiny, jejichž nepřítomnost způsobuje disharmonii v jejich soužití. Není konvertibilní a anulovatelná.

Rodina zaopatřuje v první řadě zdravý a plnohodnotný vývoj dítěte. Vytváří podnětné prostředí pro formování osobnosti dítěte a poskytuje mu základní biologické potřeby. Funkční rodina splňující všechny předpoklady zaručuje spokojenou a bezproblémovou koexistenci všech členů rodiny.

Pod slovem „rodina“ si majorita konzervativně představí monogamní manželský pár s jejich potomky, která se nazývá nukleární, ale paralelně v současnosti i pár, který mezi sebou neuzavřel manželský svazek. Rodina je základním stavebním kamenem společnosti a státu. Jádro představuje muž, žena a jejich ratolesti.

Definici pojmu rodina nalezneme celou řadu a každá z nich se na rodinu dívá z různých úhlů pohledu. Rodinou se zabývá nejen sociologie, ale i pedagogika a psychologie. Velký sociologický slovník definuje rodinu jako „původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci“ (Petrušek, 1996, s. 940). Rodina je společenství lidí spojených pokrevně, manželským svazkem nebo adopcí, citovými vazbami a mají společnou minulost, současnost i budoucnost.

Ve středověku a starověku rodina zahrnovala nejen muže a ženu, děti, ale i veškeré příbuzenstvo, které dnes začleňujeme do širší rodiny. Tenkrát spadali do rodiny všichni lidé žijící v jednom domě tedy i služebnictvo. Celá domácnost byla podřízena patriarchovi. To nekoresponduje s dnešní situací, kdy v domácnosti může žít více rodin. Rodina prošla vývojem vlivem historie i společnosti.

1.1 Členění rodiny

V současné době bývá problémové najít klasické rodinné složení, kde její struktura zůstává stejná. Setkáváme se spíše s rodinami, v nichž došlo k výměně členů vlivem rozvodů. Základní klasifikace rodiny:

1. *základní rodina* – skládá se z rodičů a jejich potomků,
2. *rozšířená rodina* – zde spadá základní rodina doplněná o prarodiče,

3. *vícegenerační rodina* – dvě a více generací,
4. *úplná rodina* – dále se dělí:
 - a) harmonická
 - b) konsolidovaná
 - c) disharmonická
5. *neúplná rodina* – rodina se stává neúplnou vlivem nepříznivých událostí (smrt, rozvod, odchod rodiče). Rodina je tvořena pouze jedním rodičem s dětmi, který zastupuje obě role.
6. *náhradní rodina* – vzniká adoptí, pěstounskou péčí. V jádru funguje rodina skoro identicky jako rodina úplná.
7. *doplněná rodina* – po ztrátě jednoho člena, dojde opět k jeho doplnění jiným člověkem.

Podle vedoucí role můžeme rodinu členit na:

1. **Patriarchát** – nejvyšší a rozhodující pozici má muž
2. **Matriarchát** – nevyšší a rozhodující pozici má žena
3. **Rovnocenný typ rodiny** – mužské a ženské postavení je ekvivalentní. Veškerá zodpovědnost a rozhodnost spočívá na bedrech obou partnerů.

1.2 Funkce rodiny

Plnění všech funkcí rodiny tvoří bezpochyby určitou symbiózu mezi všemi jejími členy. Každá funkce má svůj nezastupitelný význam v rodinném soužití.

Biologicko-reprodukční funkce

Význam má pro celou společnost, ale i pro jedince. Posláním rodiny je zajistit pokračování lidského rodu. Rodina zaopatřuje potřeby dítěte a dohlíží na realizaci ukojení potřeb všech členů rodiny. V posledních dvaceti letech dochází ke značnému úbytku natality. Mezi mladými lidmi se stává moderní odkládání rodičovství do pozdějšího věku a zvyšuje se touha po kariérním růstu.

Ekonomická funkce

Podstatou je zabezpečit hmotnou úroveň rodiny, ale rodina rovněž představuje důležitý element v rozvoji státní ekonomiky. Zapojují se do pracovní sféry a jsou spotřebiteli, kteří udržují ekonomiku.

Sociálně-výchovná funkce

Začíná se projevovat již od prvních měsíců života dítěte. Vyznačuje se velkou intimitou mezi všemi členy rodiny. Je zásadní a nenahraditelná, jelikož působí dlouhodobě a univerzálně na všechny složky osobnosti. Rodina vytváří specifické prostředí pro utváření vlastního přístupu k okolí, světu i sobě samému. Podílí se na utváření identity a sebehodnocení dítěte. V rodinném prostředí si dítě prvotně osvojí pravidla, hodnoty, chování, způsoby komunikace ve společnosti a učí se sociálním rolím. „Rodina předává dítěti hodnoty duchovní formou pohádek, rituálů a tradic, formuje jeho etické cítění, umožňuje mu vlastní uměleckou produkci“ (Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 110).

Emocionální funkce

Zajišťuje základní biologické potřeby pocitu bezpečí, jistoty a lásky. Ovlivňuje celkovou stabilizaci integrity osobnosti. Pro všechny členy rodiny představuje rodina zázemí a místo, kdy naleznou pomoc, podporu a důvěru. Mohou se mezi sebou podělit o své každodenní zážitky a prožívat společně řadu tradic a rituálů, které je spojují a vytváří mezi členy nezastupitelnou harmonii.

Socializační funkce

V rodině dochází k prvotní socializaci dítěte a představuje nejdůležitější základ pro další socializační proces. Prosperita dítěte závisí také na její kvalitě.

Poradenská funkce

Všichni členové rodiny pro sebe jsou si vzájemnou oporou a nebojí se přijít za kýmkoliv pro radu. Měli by být mezi sebou otevření a respektovat pravidla svěřování či udržování tajemství.

Odpočinková funkce

Jde o trávení volného času, ať už společně nebo samostatně. Výběr vhodných činností, ve vhodném prostředí a s vhodnými lidmi by měl být základem.

1.3 Principy a funkčnost

Funkčnost rodiny ovlivňuje řada faktorů, na které nahlíží každá rodina odlišným pohledem. To znamená, že jedna rodina vnímá shodnou situaci pozitivně, ale druhá naopak

negativně. Můžeme říct, že značný podíl na funkčnost mají osobní vlastnosti členů rodiny, zvláště partnerů. Je zřejmé, že vlastnosti osobnosti obou partnerů, hrají ve funkčnosti rodiny důležitou úlohu. Nedomluví-li se pár na zásadních rozhodnutích a pravidlech v rodině, má disharmonie páru nepříznivý vliv na délku a smysluplnost vztahu. Nepatřičné vystupování přinejmenším jednoho z partnerů ovlivňuje budoucí chování ostatních členů rodiny a nezpůsobí kladné interakce mezi nimi.

Negativní vliv mívají situační faktory, kterým jsou rodiny vystavovány během celého jejich soužití. Ekonomické problémy způsobené nezaměstnaností či ekonomickou negramotností způsobují problémy v neschopnosti uspokojit základní biologické potřeby. Často se rodiny potýkají a potýkali s alkoholismem, zdravotními problémy nebo nevěrou.

Z obecného hlediska by ke stabilitě a harmonii rodiny měly přispět tyto principy:

a) *vzájemné uspokojování základních psychických potřeb* – je nejdůležitější zásadou pro fungování zdravé rodiny. Každému členovi musí být zabezpečeny pocity bezpečí, lásky, která vytváří pocit jistoty, ale též potřeba vzájemnosti, která vytváří zdroj jistoty do budoucna. V rodině musíme nacházet dostatek podnětů a dodržovat přesně stanovená pravidla, která jsou platná pro všechny členy rodiny.

b) *společná budoucnost* – dítě i rodiče získávají pocit sounáležitosti i do budoucna, kdy neizolují čas osobní od času dítěte. Rodina prožívá veškeré činnosti společně. V budoucnu se navštěvují vzájemně všichni členové rodiny. Vytváří dojem, že je postaráno o každého člena.

c) *prolínání soukromí* – jedná se o vzájemné dělení společného prostoru, času i prožitku. Rodina sdílí společné zážitky a to má velký vliv na učení přitažlivými vzory společnou činností a prací. Neznamena to, že rodič zatěžuje dítě svými starostmi a zapříčiní nepřirozené trápení dítěte. O prolínání soukromí se nejedná tehdy, když je dítě pro rodiče jeho jediným zájmem nebo se rodič stane pro dítě nevyzpytatelný.

d) *výchovná interakce* – interakční model výchovy prosazuje příznačně většina rodin. Do půl roku života dítěte vychází jeho vzájemné ovlivňování z iniciativy nedospělých. Do jednoho roku se impuls ovlivňování vyrovnává a od roku až do konce dospívání je impuls dítěte. Každý projev dítěte apeluje k interakci s dospělým. Vzájemné působení mezi těmito činiteli může být kladné i záporné. Nezralé dítě nemusí zvládnout výchovnou interakci a to způsobí opoždění v psychickém vývoji.

Na kvalitnější fungování zdravé rodiny se podílí další zásady jako „tvořivost, jasně vymezené role a schopnost jednotlivců zastupovat se v nich, jasně vymezená vedoucí role a podpora její autority ze strany ostatních, jasnost komunikace, způsob vyjadřování konfliktů a účinnost interakce při jejich řešení“ (Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 113).

1.4 Vývojové proměny rodiny

Rodina se v průběhu staletí několikrát transformovala, ať už v důsledku nároků společnosti, vlivem kultury a neméně působením politické situace. Obecně se dá říct, že z rodiny absolutně patriarchální se proměnila v celku v rodinu vyrovnanou rolemi femininními a maskulinními. Rovněž velkou přeměnou prošla postavení potomků, kteří se stali více hodnotnými členy. Jedná se o proces vcelku přirozený a každé údobí má svá specifika a své klady a zápory.

Ve starověkém Řecku a Římě existoval komplex rodin, „jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka, uctívali ho a používali jeho jméno“ (Matoušek, 2003, s. 25). Od pradávna byly rodiny a celá společnost patriarchální. Ženy plnily úlohu matky, manželky, pečovatelky a obstarávaly všechny práce v domě. Muži se separovali od žen nejen svým postavením, ale také během stolování. Nicméně se mohly ženy pohybovat svobodně samy po veřejném prostranství a přispívaly svými názory do mužských diskusí. Ve starověkém Řecku a Římě dosahoval počet nevlastních dětí vysokého počtu, což tkví v respektování mimomanželského sexuální styku s jinými ženami. Manželství nevznikalo na základě společné lásky, jak je tomu u majority dnes, ale z důvodu nutnosti a tlaku společnosti.

Ve středověku vypadaly rodiny odlišně v každé společenské třídě, přesto šlechta, městská a venkovská vrstva měly společné nadřazené postavení jednoho muže v rodině. Rodina představovala „instituci, bez níž mohl jedinec existovat jen těžko. Bez příslušnosti k feudálnímu pánovi a bez příslušnosti k rodině neměl ve společnosti místo“ (Matoušek, 2003, s. 31). Jak už bylo zmíněno výše, rodinou byli míněni všichni členové domácnosti, žijící pod jednou střechou. Skládala se z několika generací i služebnictva. Nejpočetnější byly rodiny venkovské a zřídka majetnější městské. Antiku a středověk pojí identický postoj k postiženým dětem. Lidé se handicapovaných potomků zbavovali zabitím nebo ponecháním na opuštěném místě, kde po několika dnech umřeli.

V období novověku venkovská rodina sestávala z většího počtu členů oproti městské rodině, kde se množství potomků snížil. Charakteristickým znakem bylo vykání dětí rodičům.

Rodiče trestali potomky o mnoho přísněji než dnešní děti za jakékoli prohřešky. Začaly se projevovat první známky emancipace žen a v důsledku toho nastalo postupné oslabení pozice muže v rodině. Ženy prováděly méně atraktivní práce jako např. prodej na trzích, vyšívání a pletení atd. Od konce 18. století došlo k uzákonění rozvodu, což nepřispělo k ekonomické situaci ženy jako samoživitelky. S tímto problémem se ovšem potýká mnoho žen i v současné době. Zákon o rozvodu byl po jeho legalizaci o 24 let později zrušen. „Na přelomu 19. a 20. století začaly pracovat v průmyslu ženy, někdy i děti“ (Matoušek, 2003, s. 34) a začaly přispívat do rodinného rozpočtu. Tato změna se zákonitě odrazila v domácnosti. Ženy se musely naučit skloubit práci v továrně nebo na statku s péčí o manžela a děti, se splněním domácích činností a obstarání zvířat, které chovaly zejména venkovské rodiny. Muži zajišťovali ekonomickou úroveň rodiny a pomoc v hospodářství kolem zvířat a oprav majetku. Nastalo zjevné odstraňování rozdílů mezi femininním a maskulinním postavením. Uzavření manželství se stalo privilegiem párů, i když se našli rodinní příslušníci, kteří stáli proti jejich lásce a sňatku mezi odlišnými sociálními třídami.

Vymanění městských žen z domácnosti do pracovního procesu přineslo ženám větší svobodu od manžela jako autokratické osoby. V dělnické třídě ženy netoužily dychtivě po takové emancipační činnosti. Téměř celý život i během mateřských dovolených se podílely na ekonomické stránce rodiny. Jejich situace byla obtížnější vzhledem k většímu složení rodiny, kdy se žena obávala osamostatnění, i přes jejich útlak a krutost svého muže. Rodina znamenala nejjistější a největší sociální a finanční zajištění, ačkoliv ve formě přežívání.

Od 2. poloviny 20. století se rozšiřovala nukleární rodina s touhou osamostatnit se. Rodina byla všeobecně reprezentována spokojeným a šťastným manželským párem s jejich potomky v rodinném domě. V tomto období začali rodiče uznávat dítě jako individualitu. Femininní a maskulinní role byly zřetelně vymezeny. V této době došlo ke snížení počtu dětí v rodině. Plození dětí se však nezastavilo, i přes zhoršenou hospodářskou situaci, což můžeme spatřovat v jistotě zaměstnání. Došlo k výraznému úpadku maskulinní hlavy rodiny a zásadní rozhodnutí měla i žena. Důležitou diferencí lze nalézt ve společném vykonávání prací, hromadném stolování a častějším trávení volného času společně. Ženy získávaly větší příležitosti ve vzdělávání, ale tyto šance se neodrazily v jejich uplatnění v zaměstnání a platovém ohodnocení.

Po roce 1989 se proměňují rodinné finance a to se zrcadlí v odkládání svateb a natality. Otec i matka pracují na plný úvazek a to způsobuje nedostatek dohledu a času trávený s

jejich ratolestmi. V rodině nalezneme nejčastěji dvě děti. V 90. letech „čtvrtina mladých mužů a šestina mladých žen pro svůj život považuje za nejlepší žít se stálým partnerem bez sňatku“ (Tuček a kol, 1998, s. 36). Společnost respektuje sexuální experimentování před uzavřením manželství. Ve větší míře se páry rozváděly a tím došlo k navýšení počtu neúplných rodin. Muži i ženy soustřeďovali svou pozornost nejen na rodinu, ale do popředí se dostaly jejich zájmy a oni sami. Rozdílné postavení mezi oběma pohlavími není smazán jak v oblasti práce, tak i v domácnosti. Avšak femininní pozice posiluje a je tolerována společenskou majoritou. Můžeme říct, že si ženy svými feministickými tendencemi zhoršily a stěžily svou životní situaci. Dokud nedojde k větší podpoře a dělbě práce s muži v domácnosti, zůstanou na jejich bedrech povinnosti pracovní, domácí a výchovné. Závažný problém tkví ve vnímání rozdělení rolí muže a ženy v rodině stereotypně.

1.5 Sociologie současné české rodiny

V současné době převažuje model nukleární jednogenerační rodiny žijící samostatně. Pozorujeme největší rozmach rodinného modelu bez uzavření manželského svazku, který pravděpodobně vychází z nedostatečné podpory státu rodinám. Páry nepovažují za důležité uzavření sňatku a všeobecně zakládání rodiny oddalují až do věku nad 30 let. Pozoruhodně se setkáváme s páry nebo i svobodnými jedinci, kteří si namísto dítěte pořizují domácí mazlíčky. Mladí lidé jsou ambiciózní a prahnou po kariérním růstu a po značném finančním zaopatření. Úplná i neúplná rodina se potýká s problémy, které se vztahují k péči o své potomky. Rodiny v převážné míře tráví společný čas v nákupních centrech. Oba rodiče pracují ve všedních dnech až do pozdních hodin a otcové bývají běžně vytíženi i o víkendech. Otec tráví mnohem více času mimo domov a to se odráží ve vztahu k dětem, které více lpí na matce. Příznačné pro současnou dobu je ukončení dlouholetých vztahů ze strany mužů, kteří vstupují do nových svazků s mladšími partnerkami. Potýkáme se s hojným počtem rozvodovosti a s tím související četností neúplných rodin, kde obvykle rodina postrádá mužský vzor a oporu. Z důvodu pozůstatku přetrvávání nerovnocenné finanční mzdy na shodné pozici i podhodnocování typicky femininních povolání strádají ženy daleko více jako samoživitelky než muži. Rodina zápolí taktéž s novějšími potížemi spojené s emancipací žen. Ženy dosahují dokonce eminentního kariérního postavení tedy i sociálního a s tím souvisí platové ohodnocení, které může být značně vyšší než u mužů. Pro některá mužská pohlaví představuje nesnesitelnou skutečnost, se kterou se těžko smířují.

Rodiče vychovávají potomky spíše liberálnějším způsobem a nepoužívají hrubé tělesné tresty. Dávají najevo svou lásku, mazlí se s nimi, což můžeme překvapivě pozorovat zejména u otců. Děti se vyznačují oproti minulé generaci rozmazleností, rozmařilostí, požitkářstvím a lpí na materiálních věcech. Postavení rodičů není úplně tak nadřazené a potomci si troufají ostře sdělovat svůj nesouhlas s jejich stanoviskem. Ovšem některé tyto vlastnosti v souvislosti s dobou pomáhají dětem prosadit se ve společnosti.

1.5.1 Znamky současné české rodiny

Rodina se vyvíjí po staletí vlivem hospodářské situace a společnosti. Současná rodina se projevuje „stálostí vztahu, nízkou stabilitou rodiny, oddálením uzavření prvního manželství do vyššího věku, odkladem rodičovství na pozdější období, předmanželskou zkušeností v oblasti sexu, zralostí partnerů, nepřetržitým partnerstvím bez vazby, akceptací dvoukariérové rodiny“ (Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 106-108). Níže si tyto znamky konkrétněji přiblížíme.

1. **Stálost vztahu.** Mladí lidé si brání svůj osobní prostor a zájmy, které by jim mohla rodina nebo manželství vzít. Ponechávají si možnost na změnu. Převažují vztahy tzv. na zkoušku, bez uzavření sňatku, s dvojí domácností či partnerství bez dětí.
2. **Nízká stabilita rodiny.** Podle Národní zprávy o rodině se Česká republika řadí úrovní rozvodovosti mezi státy s nejvyšším podílem manželství zanikajících rozvodem. Vysoká rozvodovost může být dána menší snahou, trpělivostí pracovat na partnerském vztahu a zdokonalovat se v komunikaci a soužití. Může se zdát jako jednodušší východisko řešení rodinné krize. V důsledku toho dochází ke vzniku neúplných rodin a postrádání dětského vzoru. Neúplná rodina může být navrácena doplněním daného člena, čímž se rodina stává opět „úplnou“.
3. **Oddálení uzavření prvního manželství do vyššího věku.** Charakteristickým atributem 21. století je odsouvání manželství až do věku okolo 30 let. Na vině může být delší doba vzdělávání, potřeba vyřádit se, využít svobodu pro získání zkušeností, zážitků a u některých strach z „nenávratného“ rozhodnutí.
4. **Odklad rodičovství na pozdější období.** Paralelně s odkládáním manželství souvisí oddalování rodičovství. Rozhodnutí pro odklad zapříčiňují odlišná očekávání mladých lidí od života. Dychtí po rozvoji vlastní osobnosti, kariéřním růstu a konstantnosti dosavadního života. Konsekvence dlouhodobého odsouvání se odráží ve zřetelném snížení porodnosti. Podstatnou připomínkou je informace, že jiné preference má žena či

muž s nižším vzděláním a páry s vysokoškolským vzděláním, které upřednostňují nižší počet potomků.

5. **Předmanželská zkušenost v oblasti sexu.** Majoritní společnost akceptuje intimní nemanželské zkušenosti a považuje je za samozřejmé a užitečné pro partnerskou koexistenci.
6. **Zralost partnerů** bývá především fyziologická než psychosociální.
7. **Nepřetržité partnerství bez vazby.** Jedná se o úmyslné zastavení reprodukce. V současnosti nejvíce ovlivněna používáním antikoncepce. Skrývá v sobě výběr budoucího otce nebo matky svého dítěte.
8. **Akceptace dvoukariérové rodiny,** kdy ani jeden z rodičů nemá čas věnovat se dítěti v dostatečné míře a tuto úlohu přenechávají třetí osobě.
9. **Vyvážení mužské a ženské role.** Zrovnoprávnění žen přispělo k vyrovnání femininního a maskulinního postavení.

2 Mladší školní věk

Období ohraničené na počátku školní zralosti a na konci pubertou nazýváme mladší školní věk. Toto období trvá od 6 do 12 let věku dítěte. Věk od 10 do 11/12 let označujeme jako prepubertu. V tomto období musí zvládnout děti řadu změn, které jsou důležité pro jejich další vývoj. Jedná se o zahájení školní docházky a s ní spojené povinnosti ve škole i doma. „Formuje se sebepojetí, genderová identita (uvědomování si vlastního pohlaví) a postoje ke vzdělání“ (Thorová, 2015, s. 402).

Osobnost dítěte prochází změnami vlastností osobnosti, ale i zájmů a potřeb. Děti mladšího školního věku vystihuje vznětlivost a citová labilita, kdy dítě „často reaguje negativním afektem, snadno se rozpláče, trápí ho různé obavy, má stále křehkou frustrační toleranci a lehce se dostává do stresu“ (Thorová, 2015, s. 404). Utváří si nové postoje k rodičům, lidem, věcem či povinnostem. Prohlubuje se zájem o sdělovací prostředky a o domácí práce. Na mravní přesvědčení působí prostředí, osobní vzory a ideály. Děti prostupují do tajů mezilidských vztahů a to zvláště rodinných, které posuzují a podle nich si osvojují společenská pravidla. V rodině se utváří prvotní sebepojetí dítěte, které by mělo být kladné. Odráží se do něj i genderové pojetí a očekávání. Přibližně do 8 let si chlapci i dívky hrají společně a oboustranný kontakt jim nečiní problém. Diferencované provádění činností a her obou pohlaví ve věku od 8 do 10 let vystihuje období mladšího školního věku, kdy se sobě skupiny většinou vzájemně straní. Koncem období začínají na sebe upozorňovat opačné pohlaví škádlením či popichováním.

Tělesný růst se zpomaluje a dítě vyroste za rok okolo 4 cm a přibere na váze zhruba 2 kg. Dochází k růstu velkého svalstva a dlouhých kostí. Mizí tedy typická zakulacenost a mění se proporce celého těla. Zásadní je rozvoj jemné motoriky, kdy dochází k dokončení osifikace zápěstních kůstek. Následkem dozrávání vnitřních orgánů nesnesou děti velkou zátěž. Zrak a sluch nabývají funkční dokonalosti, což má pozitivní vliv na čtení, psaní, kreslení a na rozvoj myšlení. Netrpělivost a vysoká vzrušivost charakterizují mladší školní věk. Můžeme sledovat, že děti zejména mezi 1. – 3. třídou nevydrží v klidu nečinně sedět a musí neustále běhat, skákat nebo se požd'uchovat. Teprve kolem 10. roku se zdokonaluje pohybová vytrvalost, přesnost, rychlost a obratnost.

Citový vývoj se obohacuje o vyšší city, zvláště intelektuální. Dítě ovládá ve větší míře city individuální. Kolem 6. – 7. roku věku dítěte bývají emoce vyhraněné, protikladné,

bezprostřední a impulzivní. Postupně se usměrňuje citová labilita a častá změna nálad. Vyvíjí se nejen city emocionální, ale i sociální, estetické a intelektové.

Principiální vliv na socializaci dítěte má rodina, blízké okolí, vrstevníci a škola. Ztotožňuje se s novou rolí žáka a spolužáka. Rodina znamená pro dítě místo bezpečí, jistoty a citové opory v náročných situacích. Ve školní třídě poznává novou sociální skupinu, nejdříve totožného pohlaví. Děti citlivě prožívají veřejné mínění a trestání.

Nejdynamičtějšího rozvoje dosahují poznávací procesy. Dítě lépe chápe rozumové důvody a zvládá samo rozumově jednat. Zdokonalují se jeho psychické procesy:

Vnímání

Mezi 3. – 5. třídou vzrůstá zraková ostrost až o 60%. Zlepšuje se sluchové vnímání a obzvláště sluchová diferenciacce pohybujících se objektů. Rozvíjí se analýza a syntéza vjemu, kdy dítě dokáže obraz rozčlenit na části a zase jej složit. Pozorované jevy vzájemně porovnává a hodnotí. Zpočátku vnímání náhodné se proměňuje v záměrné a řízené.

Myšlení

Převažuje konkrétní a názorné myšlení, i když je dítě schopno všech myšlenkových operací, ale pouze za pomoci faktických jim známých jevů, protože s abstraktními pojmy má stále problém. Děti odhalují nové úvahy, složité myšlenkové pochody a řešení obtížnějších úloh. „Rozvoj myšlení mladších školáků se projeví používáním takové strategie uvažování, která se řídí základními zákony logiky a respektuje vlastnosti poznávané reality, ať už v její aktuální podobě nebo na úrovni zafixované zkušenosti“ (Vágnerová, 2005, s. 241-242).

Řeč

Rozvoj řeči podmiňuje další psychický vývoj a logické myšlení. Řeč se mění z vnější řeči dialogické na monologickou. Osvojuje se řeč psaná i mluvená. Slovní zásoba se obohacuje a osmileté dítě disponuje zhruba se 4000 slovy, desetileté s 5500 slovy a dvanáctileté se 7500 slovy. Zvyšuje se nejen množství slov, ale souběžně s tím i kvalita pochopení smyslu slov. V řeči nacházíme největší rozdíly mezi dětmi stejného věku.

Představy a fantazie

Oblast představ a fantazií se oslabuje vlivem školní docházky, kde se zdůrazňují rozumové schopnosti. Děti si méně vymýšlejí. Jejich představivost nedosahuje takové úrovně jako u dospělých jedinců. Fantazii dítěte „je třeba usměrňovat, aby ho neodlučovala od skutečného života, ale aby v životě uplatňoval její potřebné a jasné stránky“ (Kuric a kol., 1964, s. 68).

Pozornost

Prohlubuje se aktivní úmyslná pozornost, schopnost soustředění, stálost a přesnost pozornosti. Pozornost dosud závisí na poutavých okolních podnětech a podmiňuje jí adekvátní motivace, ale postupem času se zdokonaluje a nabývá na kvalitě. Prohlubování pozornosti vyžaduje využívání nových, zajímavých a originálních motivů.

Paměť

Paměť v mladším školním věku převažuje mechanická a neúmyslná. Časem se zvyšuje trvalost a rychlost zapamatování a kolem 10. roku si pamatují i některé abstraktní výrazy. Ke konci tohoto období se prosazuje logická paměť. U dětí mezi 9. a 11. rokem „se začínají rozvíjet i strategie vybavování, využívající asociace, které jim mohou vybavení usnadnit“ (Vágnerová, 2005, s. 259).

3 Gender

Gender (rod) poukazuje na sociální odlišnosti mezi muži a ženami, které jsou závislé na dané kultuře. Obměňují se bezprostředně v průběhu historického vývoje.

Gender studies (neboli rodová studia) „jsou vědeckou, odbornou disciplínou sledující různé sociálně a kulturně podmíněné rozdíly mezi muži a ženami ve společnosti, a to nejen v současnosti, ale i v minulosti“ (Věšínová – Kalivodová a Maříková, 1999, s. 10).

První použití slova gender nacházíme přibližně v polovině 20. století. Gender či gender studies (rodová studia) se podle řady autorů vyvíjela paralelně s feminismem. Gender v řečtině i v angličtině znamená rod. S anglickou výslovností pojmu se setkáváme v současnosti nejčastěji, i když není chybná ani výslovnost slova podle toho, jak se píše.

Gender získává v posledních dvou desetiletích na popularitě, přestože větší část populace stále netuší, co znamená. Pojem gender užíváme tehdy, mluvíme-li o diferenciaci ve vztahu mezi mužem a ženou ve sféře sociální a kulturní. Jedná se o předsudky, normy, společenská očekávání, stereotypy, jednání, hodnoty či lidská práva, která se odvíjí od kulturních, sociálních tradic a rodinné výchovy, tzn., že gender je sociálním konstruktem. V dnešní době se pojem gender neomezuje jen na problematiku vztahů mužů a žen, ale může se zabývat studiem postavení homosexuálů vůči heterosexuální skupině, například v problematice zaměstnání.

Liší se od pohlaví tím, že se transformuje podle místa, času nebo sociální skupiny. Pohlaví (anglicky „sex“) používáme při formulování fyziologických rozdílů. Tyto difference jsou neměnné jak v minulosti, tak i v současnosti. Mnozí autoři považují tyto dva pojmy za blízké, protože pohlaví vnímají přinejmenším zčásti za sociální konstrukt.

3.1 Genderové role v minulosti a současnosti

Genderové role (rodové role) představují vizi a všeobecné mínění o maskulinitě a feminitě. Žena má například pečovat o potomstvo a obětovat tomuto aspektu všechno a muž by se měl postarat o ekonomické zabezpečení rodiny. V opačném případě je situace chápána jako nezvyklá a může dojít k postihu kupříkladu ve formě odsouzení veřejností.

Rodová identita „je vnitřní a ryze privátní složkou lidské osobnosti. Tvoří ji genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní“ (Janošová, 2008, s. 42). Genderové role, které

jsou v harmonii s duševním stavem člověka, se projevují seberealizací. V mnoha případech se někteří lidé identifikují s vlastnostmi patřící spíše druhému pohlaví, kdy se jedinec může cítit mužem nebo ženou. Významnou hodnotu má při utváření identity schopnost přijímat dané odlišnosti.

Rozdíly mezi muži a ženami či chlapci a dívkami nalezneme v kterékoli době a na kterémkoli území. V každé sociální skupině existují odlišnosti a specifika, která jsou typická pro dívky nebo chlapce. Znamená to, že v dané společnosti mají lidé vizi o tom, jaká má být jejich role, jaké jsou jejich povinnosti a od toho se na ně odvíjí požadavky sociální skupiny. První známky odlišnosti najdeme bezprostředně po narození při oblékání dívek do růžové a chlapců do modré barvy. Tyto femininní a maskulinní znaky se staly zakořeněné pro každého jedince.

Začneme-li od středověku, můžeme rozdílnost ve vztahu mezi muži a ženami vystihnout slovem patriarchát. Patriarchát (pater, latinsky „otec“) představuje nadřazené postavení muže ve společnosti. Muži byli vždy bráni za dominantní a ženy za submisivní. Příčinu podřízenosti žen můžeme najít z části v křesťanství, kdy se Eva stala původkyní prvního hříchu a Bůh jí potrestal tím, že jí bude vládnout muž a nebude mu nikdy rovnocenná. Dívky byly vychovávány k tomu, aby se dobře provdaly, zakládaly rodiny a pečovaly o svého muže a děti. V kontrastu s ní stála výchova chlapců, kteří byli vedeni ke vzdělání, jedinečnosti a vůdčí roli. Právě ve středověku vzhlíželi členové rodiny k otcům jako k hlavě rodiny a největší autoritě. Ženy si nesmírně vážily této autority před dětmi i sebou samou. Převaha patriarchální rodiny vydržela až po další staletí a stopy patriarchátu v některých rodinách přetrvávají až dodnes.

„Proces požadující zrovnoprávnění žen začal již v době Velké francouzské revoluce na konci 18. století a pokračoval v 19. století bojem žen za volební právo a za právo na vzdělání“ (Věšínová – Kalivodová a Maříková, 1999, s. 13). Tomáš Garrigue Masaryk byl jedním z hlavních osobností u nás prosazující posílení postavení žen. Do roku 1948 musely být ženy závislé na svých mužích zvláště ekonomicky, což zapříčinil zákon pocházející z dob Rakouska-Uherska, kde byl muž vymezen jako „hlava rodiny“. Tento zákon byl zrušen a nahrazen novým. Tím se oficiálně zrovnoprávnilo postavení muže a ženy v rodině. V 60. letech 20. století pokračovala vlna emancipace v USA, kdy si ženy začaly uvědomovat jejich nerovnoprávné postavení ve společnosti. Ženy pocitovaly, že jejich práce v domácnosti a při výchově není dostatečně oceňována, což dalo popud ke vzniku feministických skupin. V období socialismu u nás bylo toto jednání odsuzováno a odmítáno. Ženy chodily do práce, ale stále jim zůstávala

na bedrech celá péče o domácnost. Musely tedy umět skloubit zaměstnání, domácnost a výchovu.

Role muže a ženy se postupně začala měnit v 90. letech 20. století. Ženy se postupně uplatňovaly i v jiných oblastech než jen v soukromé a naopak muži se spolupodíleli na činnostech dříve vykonávaných ženami. Se změnou rolí souhlasily spíše ženy než muži, kteří se přikláněli k tradičnímu modelu rodiny. Dokladem toho je výzkum z 90. let s názvem „Family module“, ze kterého vyplývá, že muži výměnu rolí v rodině vidí jako nepřijatelnou, ale ani ženy neaspírají na celkovou proměnu role. Muži i ženy pocítují nevýhodnost této výměny.

V současné době objevíme rodiny, ve kterých přetrvala role muže jako patriarchy, ale i postupně větší podíl mužů, kteří se dokáží se ženou podělit o chod domácnosti, výchovu potomků a projevují ve větší míře své emoce vůči svým dětem, ženě a nepocítují přítomnost stud. Mnohé ženy se zaměřují na svou kariéru. Jsou schopny ekonomicky zajistit rodinu, přesto muži zřídka odchází na rodičovskou dovolenou a starají se o domácnost. Ovšem mnozí muži se dosud děsí poškození jejich mužnosti. Napříč všemi generacemi se stále setkáme s negativní reakcí určité skupiny mužů na oblékání růžových oděvů nebo hraní s „typicky dívčími hračkami“. Naproti tomu se neshledáme se zápornou odezvou vůči dívkám hrajících si s autíčky či přiznáním, že si spíše rozumí s chlapci než dívkami.

3.2 Rozdíly mezi muži a ženami

Pojem žena a muž jsou interpretovány jako všeobecné pojmy a současně se jedná o pojmy binární - dvojčlenné, které jsou komplementární jako den a noc.

Nebudeme se zabírat fyziologickými rozdíly mezi muži a ženami, které jsou všem bezpečně známé, ale zaměříme se především na věcné odlišnosti. Maskulinní a femininní znaky se v průběhu času mění. V životních stádiích mohou dominovat určité charakteristické genderové vlastnosti a obráceně některé mohou vymizet.

V dnešní době existuje větší analogie mezi muži a ženami než v dějinách. „Jedná se především o aspekt nezávislosti, zaměstnanosti, o podobnost v sexuálním chování (iniciace vztahu), o kuřáctví a konzumaci alkoholu, unisexuální odívání a úpravu zevnějšku – délka vlasu, apod.“ (Janošová, 2008, s. 25).

V tradiční rodinné koncepci spatřujeme roli muže a ženy jako jing a jang nebo černou a bílou, protože stojí ve vzájemném kontrastu. Majoritní společnost má sklon prisuzovat mužům

i ženám protikladné vlastnosti. U dítěte určitého pohlaví budou přítomny odpovídající vlastnosti, což má na svědomí právě dichotomie. Tyto vlastnosti se v průběhu svého vývoje stávají stereotypy. Genderové stereotypy směřují k rozdílné výchově chlapců a dívek, což vede k rozvíjení charakteristických vlastností a dovedností pro dané pohlaví. Kupříkladu úzkostné, empatické dívky a tvrdí, bojovní chlapci odpovídají typickým vlastnostem očekávaných od sociálního okolí.

Podle Lobelové (1993) se „muži a ženy mezi sebou pravděpodobně liší spíše v oblasti zájmů, koníčků a v charakteristikách mezilidských vztahů, tedy v tom, co je výchovou dobře ovlivnitelné, než v otázce osobnostních rysů a schopností.“ Na rozvoji femininních a maskulinních vlastností se podílí zejména výchova a sociální prostředí.

Rozdíly mezi ženami a muži jsou podstatně menší, než se jeví. Na základně vlastností osobnosti nemůžeme ve skupině mužů a žen odhalit něco přesnějšího o členovi příslušné skupiny. Ve většině případů si muži a ženy volí profesi typickou pro jejich pohlaví, např. muže najdeme v technické a ženy v sociální sféře. Dnes jsou volby povolání typické pro opačné pohlaví brány s větší benevolencí a obdivem jako např. žena v armádě nebo žena jako profesionální řidička nebo muž jako učitel v mateřské škole.

Dvojozměrný model nahlížení na muže a ženy říká, že „každá osoba může mít znaky jak maskulinní, tak femininní, nezávisle na svém biologickém pohlaví“ (Karsten, 2006, s. 25).

Podle Karstena můžeme diferencovat čtyři osobnostní typy nezávislé na biologickém pohlaví, se kterými se můžeme v našem okolí potkat. Jedná se o:

1. „*maskulinní typy* (s převládajícím podílem maskulinních vlastností)
2. *androgynní typy* (s nadprůměrně vysokým podílem maskulinních i femininních vlastností)
3. *nediferencované typy* (s podprůměrně nízkým podílem maskulinních i femininních vlastností)
4. *femininní typy* (s převládajícím podílem femininních vlastností)“ (Karsten, 2006, s. 27).

Mužské pohlaví s převahou femininních vlastností se setkává ve společnosti s posměchem a dostává se mu titulu „zženštilý“. Naopak ženy s větším podílem maskulinních vlastností jsou nelichotivě označovány za „mužatky“.

3.3 Genderové stereotypy

Stereotypem označujeme jednání či myšlení, které je ustálené a delší čas neměnné. „Základní vlastností stereotypů je, že je nevytváříme na základě osobních zkušeností, ale získáváme je tradováním, verbálním i neverbálním zprostředkováním ostatními příslušníky naší společnosti“ (Martin, 1991). Genderové stereotypy jsou neustále se opakující vlastnosti osobnosti či formy jednání, které jsou chápány jako „typicky ženské“ a „typicky mužské“. Pro názornost uvádíme například, že ženy jsou bezmocné, nesamostatné, zaměřené na rodinu, naproti tomu jsou muži agresivní a odhodlaní vůdci.

Janošová definuje stereotypy jako „apriorní představy o povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, aniž by byla brána v potaz individualita jejich členů, jejich konkrétní situace apod.“ (Janošová, 2008, s. 27).

Prostřednictvím stereotypů získáváme jasné představy o sociální skupině. Usnadňují lidem jejich poznání a komunikaci. Stávají se prvotním určovacím prostředkem. Jejich zásluhou můžeme předvídat odezvy příslušníků dané skupiny.

Prvotní impuls ke vzniku genderový stereotypů spočíval v nutnosti zdokonalit a simplifikovat vzájemnou interakci mezi muži a ženami. Ve specifických sociálních situacích se od žen a mužů předpokládá určité vystupování podle obecně stanovených pravidel společenského chování. Stereotypie ulehčuje komunikaci při oficiálních setkáních a tak se stává kontinuálnější. Z obecnějšího pohledu přežívá v mysli většiny populace náhled na ženy coby matky a na muže jakožto „chlebováře“.

Se stereotypy se úzce pojí předsudky a stanované hranice, které komplikují život mužům i ženám. Ze strany veřejnosti je na obě pohlaví vytvořen nátlak, aby zažitá pravidla dodržovali a podrobili se jim. Při odbočení z tradičních rolí se lidé setkávají s nerespektováním a nepochopením.

Genderové stereotypy přináší obtížnější i snadnější postoj při jednání v zaměstnání a ve společenských institucích. Svobodné mladé ženy mohou být diskriminovány z důvodu plánování mateřství v budoucnosti, což není perspektivní pro zaměstnavatele a raději zaměstnají muže. Naopak ženy jsou přijímány přednostně v sociální oblasti. V posledním desetiletí probíhá určitá nivelizace, kdy se typické předsudky redukuje. Výsledkem je, že už najdeme ženské pohlaví v manažerských pozicích, v politice i technických oborech a muže v pečovatelských službách.

„Seznam stereotypů pohlavních rolí (Karsten, 2006, s. 24 – 25):

Vlastnosti přisuzující ženám a mužům při jejich popisu.

Ženy jsou:

*bezmocné
citově založené
emocionální
empatické
jemné
parádnice
milovnice dětí
mírné
náladové
nelogické
nerozhodné
nesamostatné
něžné
ohleduplné
pasivní
pečlivé a opatrné
plné porozumění
poslušné
povolné
přitažlivé a dráždivé
příjemné
přívětivé
senzibilní
slabé
soucitné
šarmantní
taktní
toužící po jistotě
úzkostné
vyžadující ochranu
zaměřené na rodinu
závislé
žvanivé*

Muži jsou:

*agresivní
aktivní
autoritativní
bojovní
ctižádostiví
dobrodruzi
dominantní
neohrožení
nesnadno zranitelní
nezávislí
objektivní a věcní
odhodlaní
odolní
odvážní až opovážliví
panovační
podnikaví
přímí
racionální
realističtí
rozhodní
rozvážní
sebejistí
sebevědomí
schopní sebeovládání
silní a energičtí
soutěživí
spolehliví
stateční a smělí
tvrdí
velcí a silní
vůdci
vyrovnaní
zodpovědní
a – muži nepláčou“*

3.3.1 Genderové stereotypy v dětství

Rodové stereotypy mají vliv na zrání dětské osobnosti a přispívají k formování faktické vize o jejich budoucnosti. Díky nim získávají děti informace o rolích, vlastnostech a úkolech, jež se od nich předpokládají v budoucnosti. Oporou je přirozeně vědomí, že náleží k femininní či maskulinní skupině. První identifikace s totožným pohlavím bývá zpravidla s otcem nebo matkou. Dítě již v prvních letech získává zkušenosti a představu o své roli muže nebo ženy

v životě zejména nápodobou. Včetně rodičů jsou ovlivňovány svým blízkých sociálním okolím, televizí a knížkami, ve kterých jsou silně vyhraněné role chlapců i dívek, např. chlapec – hrdina, statný ochránce a dívka – slabá, bezmocná kráska.

Před i těsně po narození mají rodové stereotypy vliv na percepci a evaluaci dětí blízkým okolím a rodiči. Z dotazníků Oakleyové (1981) bylo prokázáno, že více jak polovina žen a mužů si přeje narození chlapce a z toho polovina z nich je následně zklamaná z porození děvčete. Po narození stereotypy spatřujeme při hodnocení novorozence bez znalosti pohlaví. Maskulinnímu pohlaví připisují vlastnosti jako zdatný, energický, šikovný a dívky pokládají za jemné, mírné, úzkostné.

V předškolním věku děti vidí věci kolem sebe buď černě, anebo bíle. V tomhle věku nejsou schopny nacházet a akceptovat jinou možnost, proto jim genderové stereotypy usnadňují vyznat se a klasifikovat další sdělení. Tyto odlišnosti se odráží zejména při hře s příznačnými hračkami pro jejich pohlaví a rovněž ve výběru zálib. Zájmy a koníčky, které nezapadají do tohoto jednoduchého konstruktů, bývají přijímány s určitou mírou negace. Matky tolerují odchýlení od tradičního vzorce chování svých dětí více než otcové, kteří jsou přísnější a nesou těžce vybočení dítěte z průměru.

Kvůli dětské iluzi o mužsko-ženské stereotypii děti neakceptují informace, které tuto mez přesahují. Delší čas si nepřiznají, že by se v chování muže či ženy mohly projevit znaky charakteristické pro opačné pohlaví. Na druhou stranu optikou dítěte jsou femininní a maskulinní odlišnosti nadhodnocovány a akcentovány.

Jak již bylo řečeno, v raném věku se ztotožňujeme s odpovídajícím pohlavím a chápeme danou roli jako nediskutabilní obecně akceptovanou skutečnost. Příčina spočívá v neschopnosti dítěte přemýšlet a uvažovat o tom, zda jsou některé složky genderové role pro ně ucházející či ne. Později vyžaduje přijímání rozdílných postojů introspektivní poznání sebe sama, protože mužsko-ženská stereotypie je silně v jedinci zakořeněná. V některých jedincích jsou natolik vžití, že v důsledku toho nejsou tito lidé schopni žádného kompromisu.

Identifikace je pro chlapce komplikovanější, protože na rozdíl od dívek se musí odtrhnout od své matky a přeorientovat svou pozornost větší měrou na otce, který se nevěnuje dětem tak mnoho jako ženy. Tím dochází k odtržení a chlapci se stávají méně citově založení než dívky, které s matkou budují silný a trvalý vztah. Z toho plyne, že dívky si osvojují bezděčně a nenuceně genderové role od své matky, zatímco chlapci mohou uskutečňovat

interakci s otcem velice sporadicky. Chlapci mohou značně prodělat při napodobování femininního modelu chování.

Genderové stereotypy jsou dítěti podvědomě vštěpovány i formou posilování, která vychází z teorie sociálního učení. Hlavní myšlenka tkví v tom, že po žádoucím jednání následuje pochvala a tím se zvyšuje probabilita, že se požadované chování bude objevovat častěji. Obráceně toto posilování funguje s pokáráním a následným očekávaným úbytkem výskytu takového chování. Ukázkový případ spatříme kupříkladu u chlapce, který by si chtěl hrát s panenkou nebo dívka s autem, a to vzbudí u dospělých jedinců negativní reakci a výtku směřovanou k dítěti. Na tvarování dítěte se s výjimkou rodičů podílí učitelé i známé osobnosti. Nápodobou si dítě přivlastňuje i neverbální vyjádření svého vzoru. Můžeme spatřit, jak děti mají identická gesta, ale i tón hlasu svého vzoru, které působí na okolí vyzrálé a bystře na svůj věk.

Další teorie zabývající se genderem a genderovými stereotypy v dětství se nazývá kognitivněvývojová teorie. Prohlašuje že, „dítě se učí genderu (a genderovým stereotypům) v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje“ (Renzetti, 2003, s. 100). Děti si vypomáhají budováním schémat, které jim usnadňují orientaci v sociálním prostředí, kdy pohlaví představuje první identifikátor pro odlišení maskulinity a feminity. Na základě podobnosti si aplikují dané vlastnosti na sebe a formují svou totožnost. Působení genderových schémat se stává intenzivnější při trvalém posilování dětí v charakteristických genderových stereotypech.

Stereotypie se zrcadlí rovněž v dětských hračkách. Pokoje chlapců a dívek se od sebe liší na první pohled svým vybavením. Dívky se stávají v dospělosti matkami, hospodynkami a pečovatelkami, a to se odráží ve volbě jejich zařízení. V dívčím pokoji nalezneme nejčastěji panenky a v současné době veškeré domácí zařízení jako například kuchyňky, pračky, žehličky s žehlicími prkny, vysavače a další. U chlapců převažují opačné věci, a to auta, roboti, zbraně a meče nebo zmenšeniny technického vybavení (vrtačky, pily, sekery). Hračky utvrzují v dětech rodové stereotypy. Děvčata i při hře jsou podněcována k vystupování jako citově založené, žvanivé, vyžadující ochranu a svědomité hospodyňky. Výběr chlapeckých hraček odráží dobrodružnou povahu aktivního, bojovného a sebevědomého vůdce. Osobité hračky plní úkol při rozvíjení dovedností, kdy u chlapců podněcují „zvědavost, vynalézavost, manipulační a konstrukční dovednosti, soutěživost a agresivitu“ (Miller, 1987). V komparaci s nimi se femininní věci koncentrují „na manipulaci, na straně druhé však také na tvořivost, pečovatelský

přístup a atraktivitu“ (Miller, 1987). Podstrojováním hraček dávají rodiče najevo, někdy i nevědomě, svá přání o budoucím povolání svých ratolestí. Rodiče si představují, že jejich dcera nebo syn bude věhlasným lékařem, a proto mu kupují lékařskou výbavu, lékařský plášť, lékárníčku atd.

4 Vliv rodinného prostředí na utváření genderových stereotypů

Rodina svými tradicemi, zvyky, vystupováním, jednáním a výchovou intenzivně působí na dítě. V jejich vlivu se odráží všechny genderové stereotypy, které dítě nápodobou, pozorováním a výchovou přijímá za své a v adolescenci vyhodnocuje, zda se s nimi identifikuje či ne. Genderové stereotypy převzaté v dětství se odstraňují velice těžko a i přes veškeré úsilí někdy zvítězí nad snahami o změnu. Nelze opomenout, že mimo rodiny má na formování genderových stereotypů vliv širší rodina a společnost, škola, média a literatura.

4.1 Role muže a ženy v rodině

Maskulinní a femininní role jsou zakořeněny v lidstvu po několik staletí s ohledem na jejich vývojové proměny. Jejich úlohy spatřuje společnost stále separovaně a někteří si nedokáží připustit jejich vzájemné doplňování či naprostou výměnu jejich rolí. Zjevné prohození rolí nalezneme u nás zřídka. Lidstvo samo má hluboce vžitý stereotyp o roli ženy jako pečovatelky a muže coby živitele rodiny. Stereotypním pohledem přirozeně diferencujeme ženské a mužské role. Přesto všechno dnes nalezneme různá rozdělení rolí, ať už patriarchální, matriarchální nebo vyvážený.

Roli ženy vystihují pojmy manželka, matka, pečovatelka, vychovatelka a milenka. Očekávají se od ní vlastnosti jako altruismus, empatie, adaptabilita a srdečnost. Jejich poslání včetně starosti o domácnost je i péče o svůj zevnějšek. Žena vykonává veškeré domácí práce kromě namáhavější údržby v domácnosti. Obstarává každodenní intimní péči o ratolesti. Zastává nejdůležitější roli v rodině zejména v prvních deseti letech života dítěte. Stává se pro něj největší oporou, vzorem a přítelem. Žena tráví s dětmi veškerý čas a obětuje rodině skoro vše, což se od ní také očekává. Takto vytvořené silné pouto k matce přetrvává mnohdy až do dospělosti. Ženy zvládají roli matky a manželky skloubit se zaměstnáním, což není stále dostatečně oceňováno společností ani muži. Jejich role považují mnozí za samozřejmé a nepřipouští si, že by tuto roli nemohli zvládnout. Vlivem časté nepřítomnosti partnera řeší nenadálé situace, které jsou výsadou spíše opačného pohlaví. Schopnost zvládat všechny tyto role, zvyšuje ženám sebevědomí a ženy převážně převažují muže v rodinné sféře.

Muž je charakterizován jako manžel, otec, milenec, živitel a ochránce rodiny. Role muže v rodině i společnosti znázorňuje nezávislého, ctižádostivého jedince, inverzního ve všech oblastech k ženě. Hraní her a sportovní aktivity byly a zůstávají doménou hlavně mužů. V tom vidíme, že otcové přebírají spíše zábavnější, aktivnější trávení času s dětmi než matky,

kteří odnáší zodpovědnější výchovnou část. Všeobecně disponuje větší autoritou, silou a vlivem, a proto z nich mají děti větší respekt a nevyhledávají u nich primární péči. Role mužů je v současnosti těžko uchopitelná a definovatelná. U nás se vyskytují otcové především „tradiční“, ale čím dál více i „moderní“. Obecně otcové svou netečností si nevytváří tak silné pouto ke svým dětem. Napovrch vystupuje jejich autorita. Dohlíží na dodržování rodinných pravidel a kázně všech členů rodiny. Takový přístup může vyvolat u dětí určitou rezervovanost. Jejich role v domácnosti tkví ve finanční sféře a v práci kolem domu či těžší údržby a opravy. U spousty mužů končí jejich aktivita pro rodinu prací, tedy přínosem peněz do rodinného rozpočtu. Tím dochází k postrádání mužského vzoru v rodině, zejména pro chlapce. Na druhé straně jsou muži, kteří dnes pomáhají svým partnerkám v péči o potomky či se účastní lehkých domácích prací. Od domácích prací se muži spíše distancují, i přestože v převážně větší míře pečují o děti oni. Otec buduje vztah syna k ženskému pohlaví. Podle jeho chování k matce či sestře získává syn představu o jednání s ženami a domníváme se, že jeho vystupování bude téměř totožné s otcovým. Naopak u dcery se stává ideálem ve volbě budoucího partnera.

Podle D. Ehrensaft (1987) maskulinní pohlaví prokazují dobré schopnosti v domácích pracích a v běžných každodenních činnostech vztahujících se k péči o potomky. Odlišnost spatřuje v chování k dětem, které je strožejší a hrají s nimi více tělesné hry. Femininní pohlaví, jak už bylo zmíněno, se projevuje a sděluje své emoce svým potomkům a v jejich péči převažuje laskavost a mírnost. Diference vychází z nabytých zážitků jejich vývoje v rodině i okolí.

Ženy pronikají do veřejné sféry zejména v oblasti politiky, podnikání, které byly dříve dominantou mužů. Muži objevují taje rodinných záležitostí a více se zapojují do péče o potomky. Femininní a maskulinní role se čím dál více začínají doplňovat. Na vině v rozlišování rolí nejsou schopnosti mužů a žen, ale jedná se o vžité sociálně podmíněné konstrukty. Jejich role ovlivňuje finanční ohodnocení každého z nich. V životě dítěte jsou obě role nenahraditelné, významné a nepostradatelné. „Společným dílem a úsilím vytvářejí nejzdravější výchovné prostředí pro formování i duchovní růst dítěte“ (Tománek, 2015, s. 82).

4.1.1 Krize mužské role

Krizi mužské role můžeme objevit v jejich nedostatečné přizpůsobivosti na moderní rodinný model života. Muži trpí nepřesnou formulací jejich role a nevědí, co konkrétně se od nich očekává. To vyvolává neklid, pochybnost, o tom jaký má být. Pozice muže v rodině prošla daleko větší proměnou než role ženská. Obávají se negativní reakce při projevu citů nebo

ukázáním typické ženské domácí práce, kterou by zvládali lépe než ženy. Tyto reakce jsou ovlivněny přetrvávajícími stereotypy.

Zhoršení mužské funkce zapříčinila moderní doba, ve které se stává módní prodlužovat pracovní dobu do večerních hodin. To ovšem způsobuje nedostatek trávení času s rodinou. Otcové nemají šanci věnovat se svým volnočasovým aktivitám, které by prováděli společně se svými potomky a získávali prostor ke sblížení a prohlubování intimního vztahu s dětmi. Pracovní vytížení způsobuje pasivitu muže.

Děti se od svých rodičů učí nápodobou. Dívky i chlapci sledují každodenní činnosti matky a to usnadňuje dívkám jejich bezděčnou nápodobu, a tím získávají přesnou představu o své genderové roli. Naproti tomu chlapci tuto možnost víceméně postrádají a poznávají „negativní identifikaci s matkou – „nejsem jako ona““ (Gjuričová, 1997b). Mužnost prezentovaná jako schopnost usměrňovat emoční projevy se podepisuje na vztahu s potomky. Tělesné i duševní projevy se projevují v malé míře. Přepracovaný rodič nemá náladu mazlit se s dětmi, vyslechnout si jejich každodenní prožitky nebo si s nimi hrát.

Nesplněná očekávání od mužů na poli veřejném jsou přísněji hodnocena společností a považují se za selhání. I když zároveň můžeme pocíť selhání, spojit spíše s mužským egem než s vlivem sociálního prostředí.

4.1.2 Krize ženské role

Krize rolí zasáhla i ženskou populaci, která prodělala také několik proměn. Zatím co muži neznají přesná očekávání kladená na jejich osobnost, ženy mají tyto úlohy téměř srozumitelně dány. Změny nastaly spíše působením emancipace a snahou dosáhnout větší autonomie.

Moderní mladé ženy si zakládají více na svém vzhledu, kdy navštěvují často kadeřnické a kosmetické salóny. Svoji vizáž mnohdy staví před péči o potomky a domácnost. Převažuje u nich pohodlnost a volný čas pohlcují moderní technologie, na kterých navštěvují sociální sítě. Dnešní matky též objevíme v kavárnách se svými vrstevnicemi, kde tráví značně dost času s potomky, kteří si mohou v těch lepších případech hrát alespoň v hracím koutku. Navštěvují je i s novorozenci či batolaty, pro které není takové prostředí nejvhodnější. V důsledku toho nestíhají veškeré činnosti kolem dětí a domácí práce oproti ženám o jednu nebo dvě generace

starší. Nehrají si s dětmi, nečtou jim knížky a snaží se o to, aby neobtěžovaly při jejich činnosti. Proto dnes ženy vyžadují více pomoc svých manželů, kteří musí některé úkoly převzít.

Za přičiněním touhy po volnosti, zachování svých zálib a vlivem moderní techniky dochází k odstranění potomků na pomyslnou druhou kolej. Páry se snaží také o trávení společných chvil sami bez svých ratolestí, aby upevňovali svůj vztah a užívali si čas jako dříve bez nich. Děti se ocitají v prostředí třetí osoby, která zastává roli rodičů.

V minulosti i v současnosti spatřujeme kolem sebe páry, ve kterých se žena stará o pohodlí svého muže, ovšem v dnešní době nalezneme větší počet mužů, kteří si „hýčkají“ své ženy. Je potřeba zmínit, že krize ženské i mužské role se nedotýká všech mužů a žen, ale odvíjí se od osobnosti jedince a je ovlivněna výchovou a ekonomickou úrovní rodiny.

4.1.3 Otcové v domácnosti

I když do této doby muži stále plní při péči o děti převážně funkci doplňující a podpůrnou, nalezneme již větší procento mužů v domácnosti. Motivy této modifikace rolí můžeme u žen v zásadě spatřovat v totožných příčinách jako je tomu u mužů. Jedná se o motivy, kdy například žena vydělává více peněz než manžel či má příznivější pozici v zaměstnání do budoucna a její výpadek z práce by znamenal pro rodinu pokles finanční úrovně rodiny. Dále se může jednat o větší dychtivost otce po potomkovi a o jeho veškerou péči a výchovu. Ekonomie rodiny bývá nejčastějším důvodem k přiklonění se k výměně rolí v domácnosti.

Muži v domácnosti se musí naučit jak pečovat o dítě, seznámit se s jejich potřebami stejně tak jako žena. Vidíme, že starost o potomky není dovedností vrozenou, ale spíše naučenou. Rozdíl může být v představě „o tom, co to znamená pečovat o malé dítě, co vše péče vyžaduje, a hlavně v jakém rozsahu a frekvenci vykonávaných činností“ (Maříková (ed.), Vohlídalová, 2007, s. 58). Dochází k prohlubování citové vazby, k intenzivnějším obavám a dohlížení na věci dříve pro ně podružné, jako např. vhodné oblečení v zimě, dostatečný pitný režim v létě atd.

Párová rovnost se dosahuje i v tomto případě obtížně, protože muži disponují několika výhodami než ženy v domácnosti. Dochází k situacím, kdy žena po návratu ze zaměstnání se ujímá péče a v drtivé většině případů si muž udržuje odstup od vykonávání domácích prací, za které zodpovídá žena za každé situace. Muž „si dokáže uchránit určitý rozsah volného času pro realizaci svých zájmů a koníčků na rozdíl od své partnerky i na rozdíl od mnohých žen na

rodičovské „dovolené“ (Maříková (ed.), Vohlídalová, 2007, s. 59). Rovnost nemůže nastat ani z hlediska většího ocenění muže v domácnosti než ženy, protože se nejedná o nic neobvyklého a překvapujícího. Oba partneři se ovšem setkávají s pozitivními i negativními odezvami vycházející z genderových stereotypů, ze kterých vybočují a musí se s nimi vyrovnat. Maskulinní pohlaví bývá odsuzováno za „nemужné“ jednání a ženy za jejich nedostatečný projev mateřské lásky a plnění závazku. Na větší nepochopení okolí a negativní odezvy naráží ženy. Ženy nedostávají příliš uznání od blízkého okolí ani od svých partnerů za jejich pečovatelské a starost o děti a rodinu ani za ekonomické zabezpečení rodiny. Genderové stereotypy mají dopad na přehlížení ženských činností. Přináší příležitost k nové percepci genderu.

4.1.4 Matky v domácnosti

Matky v domácnosti pečující o děti nejsou zdaleka takovou kuriozitou jako muži v domácnosti. Pro majoritu představuje žena v domácnosti tradiční běžnou situaci. Femininní pohlaví má nezastupitelnou roli při výchově a v péči o domácnost. Ženy zůstávají v domácnosti zejména v době rodičovské dovolené, kdy se po nutnou dobu starají o potomky. Ve společnosti se vyskytují ovšem ženy, které setrvávají v domácnostech i po uplynutí této doby. Důvody mohou být různé. Může se jednat buď o ženy, které v takovém prostředí vyrůstaly, ženy líné, provdané za mrtvého muže, hledající únik z reálného života, s nízkým sebevědomím, anebo ženy oddané, které v rodině vidí smysl života.

Ženy v domácnosti zvládají každodenní starosti týkající se domácích prací i péči o potomky. Vaří, perou, žehlí, uklízí, připravují děti do školy, učí se s nimi a starají se, aby vše fungovalo bez obtíží. Taktéž jako muži musí najít správný klíč k nalezení správné a vzorné péče o dítě a najít systém v každodenních činnostech a pracích v domácnosti. Už od útlého dětství jsou ženy k těmto dovednostem vychovávány a jsou v nich takovéto stereotypy pěstovány. V podstatě žena provádí naprosto totožné činnosti jako zaměstnaná žena. Vytvářejí si s potomky silný citový vztah, který se v pozdějším věku promění na přátelský. Zná více osobnost dítěte a získává větší přehled o aktivitách dítěte, kterému může poskytnout pomoc, podporu a péči rychleji než pracující matka (otec), která dítě nevnímá natolik skrze své pracovní starosti.

V současné době ženy preferují volnost svoji i ve výchově. V péči o dítě převládá tendence všechno si zjednodušit a urychlit. Jednou z věcí jsou jednorázové pleny, které lákají

na usnadnění práce bez praní, žehlení a hlavně na rychlost. Hotové pokrmy sníží dobu trávenou u plotny a opět splní záměr usnadnit si práci. Dnešní ženy netouží být zatíženy výlučně dětmi a starostmi o domácnost. S tím souvisí i skutečnost, že místo více tráveného času s dítětem, které ke svému zdravému rozvoji potřebuje rozvíjet jemnou i hrubou motoriku kresbou nebo jízdou na kole si vymalovává omalovánky v tabletu a tím je situace vyřešena. Žena může trávit svůj volný čas s přáteli či si s nimi popovídat přes sociální sítě nebo mobilní telefon. Neuvědomují si ovšem následky takového jednání. Dítě začíná strádat po emocionální, ale i sociální stránce. Potomci nedostávají takovou možnost nápodoby při tradičních činnostech, ale pouze vyrůstají s moderní technikou. S nadsázkou se dá říci, že takové děti umí zacházet s tablety či telefony dříve než mluvit.

Role ženy v domácnosti se různí podle věku, povaze a ambicí ženy. S největší pravděpodobností se dá říci, že žena bude vystupovat jako více tradiční nebo více modernější podle toho v jaké rodině vyrůstala. Velkou váhu zde mají přijaté genderové stereotypy.

Ženy v domácnosti se setkávají s kritikou společnosti, kterým se vytýká jejich nedostatečné sebevědomí, ambice, aktivita. Rozhodně se o jejich aktivitě a čínorodosti dá diskutovat, protože právě práce žen v domácnostech nejsou tolik vidět a nejsou natolik ohodnoceny jako práce v zaměstnání. Stačilo by si propočítat, kolik by musela rodina zaplatit za chůvu a úklidové služby. Naopak pracující ženy bývají odsuzovány za to, že nezastávají roli matky a manželky dostatečně tak, jak by měly. Zároveň i zde musíme zmínit ženy, které zvládají obojí, protože dnes nalezneme velké procento žen, které nezvládají jako ženy v domácnosti ani úklid.

4.2 Vliv genderových stereotypů v dětství

Genderové stereotypy působí na děti již od útlého věku. Bezděčně se odráží v jejich chování, které získávají pozorováním, identifikací s totožným pohlavím, výchovou a bezpochyby jsou ovlivňováni dětskými knihami a veškerými masmédií. Výchovou usměrnujeme jednání potomků směrem, který pokládáme za přijatelný a odpovídající pro dívky a pro chlapce. Téměř všechny vlastnosti, postoje, formy jednání získané během dětství, přetrvávají v jedinci po celý jeho život.

Již bezprostředně po narození dítěte se odráží stereotypy při jeho posuzování dospělými lidmi. Dívky i chlapci jsou hodnoceni na základě naučených stereotypů. Dívky okolí hodnotí jako roztomilé, půvabné a chlapce jako zdatné a čilé. Genderové stereotypy nevědomě

pozměňují percepci lidí. Nepochybné působení stereotypů je prokazatelné na hodnocení batolete femininního pohlaví, přičemž se ve skutečnosti jedná o maskulinní pohlaví.

V batolecím a předškolním období pozorujeme odlišné jednání rodičů s femininním a maskulinním pohlavím, kdy s dívkami zacházíme něžně, opatrně a úsilí o dosažení samostatnosti nebývá kladně přijímáno jako u opačného pohlaví. Činnosti s chlapci bývají více akční, rychlejší, spojená s dobrodružstvím. Je zaznamenáno, že „děvčatům se od jejich rodičů dostává spíše podnětů jazykových a jemně motorických, zatímco chlapci dostávají podněty spíše tělesné a hrubě motorické“ (Karsten, 2006, s. 65). Evidentně konverzace rodičů s dcerami obohacuje rozmanitější slovní zásoba a je citově založená. Se syny se hovor týká hněvu než pocitů a to může souviset s jejich obtížnějším vyjádřením vlastních i ostatních pocitů. Stereotypní požadavky na obě pohlaví rostou s jejich věkem. V tomto období a až do konce života se synové potýkají s nepříjemnými odezvami na jejich pláč či jiné nepatřičné vystupování typické pro femininní pohlaví. Při těchto situacích reaguje okolí zakořeněnými stereotypy. Ustavičně slýchají například: „Nebreč, kluci přece nebrečí!“ a permanentně pocítují obavy a jsou vystavováni většímu nátlaku než dívky. Očividně kvůli tomu dochází u mužů k potlačení projevu emocí na veřejnosti i v soukromém životě a zdůrazňování maskulinních projevů. Majorita ovšem dospívá k tomu, že se nejedná o tak zřejmý projev zženštilosti a tento předsudek se pomalu začíná vytrácet.

Otcové ve výchově naléhají v batolecím a předškolním období více na ohraničení rodových rolí. „U chlapců podporují otcové především statečnost, mužnost, soutěživost, tělesnou houževnatost a sebevědomí, u dcer oceňují jejich ženskost, atraktivitu, citlivost a sociální oblíbenost“ (Janošová, 2008, s. 102).

V mladším školním věku tkví diference v přístupu ke svobodnému jednání synů a dcer. Rodiče dcery svazují větším dohledem a neposkytnutím dostatečné svobody jako chlapcům. Přestože dívky vystupují vyrovnaněji, vyspěleji, rozvážněji a zodpovědněji, dostávají chlapci více svobody. Maskulinní pohlaví smí „zacházet s tzv. nebezpečnými věcmi, jako jsou nůž, zápalky nebo nůžky, a mohou samostatně přecházet ulici, aby se dostali do nedaleké školky nebo ke svému kamarádovi“ (Karsten, 2006, s. 67). Příčinou může být úzkostlivější postoj a strach z větší zranitelnosti a schopnosti podlehnout nežádoucím vlivům. Oba rodiče mají potřebu mít neustálou kontrolu nad dívkou, zaštiťují její bezpečnost takřka celoživotně, čímž dívky nedostávají dostatečný prostor být autonomní. V průběhu vývoje setrvávají vztahy k oběma pohlavím konstantní až do konce života. Přílišný tlak na nezávislost chlapců sebou

nese i úroky v podobě horší empatie, vřelosti, vyjadřování citů a pronikání do interpersonálních vztahů. V mladším školním věku netlačí rodiče příliš na respektování genderových stereotypů, protože jsou již v předškolním období prakticky zakořeněné.

Proces identifikace s totožným pohlavím je v předškolním věku dokončen a do popředí se dostává v mladším školním věku odhalování mezilidských vztahů mezi muži a ženami, specializovaný na roli rodičovskou a partnerskou. Získávají prototyp odpovídajícího chování, na základě pozorování interakce mezi nimi. Prototyp se stává pro ně standardem, protože ještě v tomto věku nemají možnost srovnat interakci jiných párů.

Edukační cíle vychází do určité míry z genderových stereotypů a z tradičních vzorců chování, které v některých rodinách postupně zanikají. Rodiče chtějí vychovat ze svých synů rozvážné, silné, sebevědomé, autoritativní, nezávislé, inteligentní osobnosti, kteří se za každé situace postarají o svou rodinu. Považují za ponižující dominanci ženy, pláč a slabost ve všech směrech. Dcery by se měly stát empatické, jemné, ohleduplné, pečlivé a láskyplné ženy, které svou kariéru obětují rodině a péči o ni. S obdivem se dnes setkávají ženy sebevědomé, vlivné, nezávislé a přímé, které si jdou tvrdě za svým. Vlivem boje za rovnoprávné postavení žen a mužů se pozice femininního pohlaví vylepšilo a nestává se tudíž tak překvapující. Emancipace má však dopad na maskulinní postavení. Výjimečně se setkáme s muži zaměřenými více na rodinu, na péči o děti či dokonce na rodičovské dovolené. V tomto případě majorita reaguje překvapeně a někteří je mohou považovat za slabého, zženštilého, protože vidí péči o domácnost jako typicky ženskou úlohu.

Do výchovy se promítají genderové stereotypy z pochybnosti, jak správně vychovávat potomky, které přejímáme z výchovy našich rodičů. Čerpáme z našich zkušeností a předáváme tyto stereotypy našim dětem. Až v mladší dospělosti dospívají jedinci k hodnocení genderových stereotypů a posuzování jejich absurdity či smysluplnosti.

Za několik let možná dospějeme k rovnocenné výchově, kdy budeme podporovat všestranný rozvoj dítěte v maskulinních i femininních činnostech, které jedince připraví na nejrůznější situace, na které může v průběhu života narazit. Vyzkouší si jak typicky ženské, tak typicky mužské aktivity, sporty, manipulaci s domácími nástroji a nářadím. Nenuceností potlačovat své slabé nebo silné stránky, abychom uspokojili představy našeho okolí, dosáhneme harmonie mezi oběma pohlavími, která se budou doplňovat v potřebném chodu domácnosti. Nicméně musel by se změnit přístup nejen rodičů, ale i blízkého okolí, pedagogů a masmédií.

4.2.1 Dětské pokoje a hračky

Vybavenost dětských pokojů naznačuje jiná očekávání od synů a dcer. Dívčí pokoj bývá vymalován světlými odstíny růžové, žluté, oranžové. Veškeré vybavení je převážně růžovo-bílé. Typický dívčí pokoj je zaplněn množstvím panenek, plyšovými hračkami, domečky pro panenky, výtvarnými, hudebními či tanečními pomůckami, zmenšeninami domácích spotřebičů jako kuchyňka, vysavač, žehlička a další potřebné přístroje pro hospodyňky. Dívčí hračky odkazují a směřují dítě k osvojení si typicky ženské úlohy v domácnosti. Ženské pohlaví je nuceno, již při hře vystupovat jako distingovaná, svědomitá, laskavá dáma. Zařízení se zaměřuje na rozvoj jemné motoriky a probuzení zájmu o domácí práce. Chlapeckému pokoji dominuje modrá či zelená barva, kterou najdeme jak na zdi, tak i na ostatním vybavení. Místnost nás pohltí dobrodružnými prvky, imitacemi zbraní, mečů, luků, ale i technicky zaměřenými nástroji a sportovním náčiním. Vybavení podněcuje chlapce k aktivní hře, k technickým dovednostem a ke zkoumání různých jevů. Chlapci jsou pobízeni, aby si počínali jako zdatní, aktivní, badaví a sebevědomí jedinci. Rozvíjí se hrubá motorika, technická zručnost a schopnost být rozhodný.

Hračky neznamenaají pro dítě jen zábavu, ale učí je a prohlubují v nich nejrůznější dovednosti a schopnosti. Mají didaktický charakter a dávají možnost vyzkoušet si manipulaci s imitovanými přístroji a role, které budou vykonávat.

Rodina i okolí vybírá a kupuje svým dětem hračky odpovídající jejich pohlavní roli. Výběr hraček závisí v první řadě pouze na výběru rodičů než na přáních ratolestí. Právě tím nevědomě podsouvají dcerám i synům jejich osobitá očekávání na ně. Pro ženské pohlaví je charakteristická hra s panenkami, s kočárky, kuchyňkou a dalšími zmenšeninami domácích prostředků. Děvčata si nejčastěji hrají na princezny, prodavačky, matky a ostatní femininní role. Chlapci si hrají s legem, se všemi druhy aut, s napodobeninami zbraní a s miniaturními nářadí. Mužská pohlaví se stylizují do rolí hasičů, kosmonautů, policistů, popelářů. V případech, kdy si chlapci nebo dívky hrají s hračkami příslušnými opačnému pohlaví, se setkáváme s negativními reakcemi. Maskulinní pohlaví hrající si s panenkou vyvolává obzvláště nežádoucí reakci okolí. Záporné odezvy přichází od otců či mužů, kteří se s volbou „dívčích“ hraček neztotožňují a považují je za nežádoucí a ostudné. Tyto situace mohou vzbuzovat strach z nechtěného vývoje, aby jejich syn nebyl homosexuál. Ženy berou tyto situace s rezervou a nepokládají za nutné kárat potomka za výběr hračky. Dívky, které si hrají s auty, nevyvolávají v lidech pocit, že by vybočovaly z daného modelu jako chlapci. V tomto směru je okolí k dívkám velice tolerantní. Specifické hračky se v pozdějším období projeví při pomoci

v domácnosti, kdy synové pomáhají při manipulativních činnostech a dcery v kuchyni při přípravě pokrmů.

4.2.2 Dětské oblečení

Stereotypy zasahují rovněž do oblečení, které nás jako první seznamuje s pohlavím dítěte a s tím souvisejícími aspekty. Typ oblečení směřuje dítě ke specifické činnosti a k určitému vystupování. Chlapci bývají opakovaněji oblékáni do sportovního, pohodlného oblečení sestávajícího z tepláků, trička se sportovním nebo technickým motivem a tenisek. Takový oděv povzbuzuje k aktivním namáhavým a sportovním hrám. Dívky bývají oděné do elegantního, společenského a sladěného oblečení, kterými jsou sukně, halenky s krajkami a zmenšeniny dámské obuvi. Šaty podněcují k vytrýbenému chování a k méně aktivní hře. Oblékání se podepisuje na utváření vlastností dětí, které se projevují v pozdějším věku, kdy femininní pohlaví dbá na vkusné oblékání a zajímá se o módu. Na rozdíl od chlapců, kteří se ve většině případů módním průmyslem v takové míře nezaobírají.

4.2.3 Dětská literatura a média

Od útlého dětství působí na děti dětská literatura, kterou jim rodiče předčítají nebo později si sami přečtou. V pozdějším období děti tráví u televizí nebo počítačů nejvíce volného času, což jednoznačně ovlivňuje jejich osobnost, názory a nazírání na okolní svět. Genderové role jsou jak v knížkách, tak v televizních seriálech a filmech zobrazovány totožným způsobem. V současné době rozmachu vyspělé techniky dostupné všem společenským třídám představují největší vliv média jako internet, televize, film.

Ve sféře médií pozorujeme diferenci v povoláních mužů a žen. Zobrazují muže v řadě povolání, která bývají pro ně neomezená než u žen, které vykonávají tradiční role sekretářek, zdravotních sestřiček či žen v domácnostech pečujících o rodinu. Maskulinní pohlaví se ujímá dominantního postavení a ženy jsou závislé a podřízené. Televizní reklamy bývají nepochybně zaměřeny na cílovou skupinu žen, mužů nebo dětí. Reklamy určené ženám se týkají toho, aby byly krásnější, štíhlejší a více sexy a staly se lepšími hospodynkami. Reklamní spoty zaměřené na muže se týkají alkoholu, stylových aut a napomáhají stát se mužům více atraktivními a neodolatelnými. Jako aktéři v reklamách například poučují ženy o lepším mytí nádobí.

Stereotypní zachycování chlapců a dívek nalezneme v dětských knížkách. Můžeme si povšimnout znázornění chlapců jako aktivních, průbojných a odvážných, kteří v majoritě pohádek hrají hlavní role. Dívky zobrazují jako pasivní, konzervativní a slabé. Pohádky mají bezmála pokaždé shodnou strukturu, kdy „vzdorovat nebezpečím světa je úlohou prince, který jako odměnu za svou statečnost dostane nakonec krásnou princeznu za ženu a její království k tomu“ (Karsten, 2006, s. 70). Dívky mají úlohu být co nejkrásnější a čekat na záchranu udatným princem. Výjimečně se setkáváme i s ženami v hlavních rolích, které se snaží o revoluční jednání, ale spíše ve filmové nebo seriálové tvorbě. V pohádkách objevíme jediné princezny, dívky vzpírající se stereotypům a konvencím. Hlavní hrdinka ženského pohlaví zřejmě není natolik zajímavá jako muž, protože její vyobrazení autory svádí k tradičnímu pojetí pečovatelky.

Je zapotřebí, aby si rodiče uvědomili, že konzumaci všech masmédií ovlivňují oni. Rodiče stanovují, jakou knihu děti mohou číst, jaký film sledovat a jak dlouhý čas trávit u počítače nebo televize. Postoje a názory dětí usměrňují vlastním jednáním, diskusí a zpřístupněním masmédií.

4.3 Domácnost z pohledu dětí mladšího školního věku

Vzájemné působení rodiny a dětí se vyvíjí s růstem a potřebami dětí. Jak bylo již zmíněno, děti v batolecím a předškolním věku jsou výchovou usměrňovány k typickému genderovému vystupování a veškeré dění v domácnosti chápou jako stabilní a běžné. Na ostatní věci vymykající se jejich představám nahlíží s intolancí. Pro děti mladšího školního věku získává na významu zkušenost. Dítě si uvědomuje a pozoruje detailnější postavení muže a ženy v rodině, jejich úlohu a komunikaci. Utváří si konkrétnější představu o své genderové roli v domácnosti. „Důležitá je pro dítě zkušenost partnerského chování a vyjednávání rodičů, jejich společného plánování a rozdělování starostí souvisejících s běžným rodinným rytmem nebo s neobvyklými a náhlými událostmi“ (Janošová, 2008, s. 171). Taková zkušenost silně ovlivňuje dítě až do konce života. S největší pravděpodobností bude chování dcery nebo syna podobné chování matky či otce.

V tomhle věku děti vlastní rodinu konfrontují s ostatními a dostává se jim možnost poznání distinkce v jednání jednotlivých členů rodiny a jejich fungování, které se většinou značně odlišuje. Děti nejspíš v období mladšího školního věku nejvíce vnímají rozdíly v emocionální, ekonomické i společenské sféře.

Děti přechází od imitování rodičů při hře ke skutečnému provádění činností, které jsou vhodné a přiměřené k jejich věku. Nejideálnější představou všech lidí je, aby děti pomáhaly a vykonávaly činnosti s rodičem téhož pohlaví a získaly tak základní vybavení pro budoucí rodinný život. V reálných situacích převládá výpomoc dětí v činnostech, které zadává a provádí matka. Jedná se o vynášení odpadků, umývání či utírání nádobí a jednoduchý úklid. Činnosti se stávají přirozeností dětí v každodenních povinnostech. Dcery, ale i v hojném počtu chlapci vypomáhají při vaření a nákupech. Choulostivé téma představuje pomoc dětí otci, kdy mužské práce bývají značně fyzicky náročné a pro děti nebezpečné. Z toho důvodu chlapci nedostávají v nízkém věku dostatek příležitostí provádět mužskou práci. Se stářím dětí narůstá možnost pověřovat chlapce úkoly týkající se technické oblasti. Fyzicky náročné činnosti se dětmi realizují velice sporadicky.

Optikou genderových stereotypů zachovávají tradiční rozdělení rolí v rodině otcové než matky, které zapojují do ženských aktivit nejen dívky, ale i chlapce, kteří dostávají šanci vyzkoušet si činnosti „typicky mužské“ a „typicky ženské“. Z toho jednoznačně vyplývá, že patrně dívky budou vychovávat a pokračovat v tradičním rozdělení pohlavních rolí, než chlapci. Zdali bude odraz rolí muže a ženy v rodině tak silný, že jejich potomci budou pokračovat v zajetých stereotypech, není evidentní. Zde hraje velkou roli mnoho faktorů, které se podílí na utváření postojů k genderovým rolím.

Z aspektů pohlavních stereotypů je potřeba zmínit i skutečnost, že v jejich konsekvenci nejsou synové natolik zainteresováni do plnění domácích povinností jako dcery. Matky své syny i více rozmazlují a poskytují jim větší péči, starostlivost, a to až do dospělého věku. Ve výsledku musí dívky zvládat úkoly za svého bratra. Takové počínání setrvává v dospělosti a přenáší se na další generaci.

4.3.1 Nekompletní rodina

Současná společnost trpí velkou mírou rozvodovostí, a tudíž se setkáme ve větším poměru s dětmi z rodin neúplných. Důvodem ovšem může být i smrt jednoho z členů rodiny. V neúplných rodinách v důsledku rozvodu nalezneme hojněji matky samoživitelky.

Evidentně nastává problém v nápodobě a identifikaci s jedincem stejného pohlaví, který v rodině chybí. Stoupá zátěž na rodiče, který musí zastat obě pohlaví. Dítě z neúplné rodiny se nebude projevovat natolik genderově vyhraněně jako děti z rodin úplných. Jedinec pocházející z rodiny s více sourozenci se může identifikovat se starším sourozencem téhož pohlaví.

Ponechání ratolestí matkám po rozvodu znevýhodňuje chlapce a vzdaluje se jim možnost poznat „typicky mužské“ jednání a jejich činnosti. Některé výzkumy prokázaly, že se mateřskou výchovou chlapci stávají méně útoční a neinklinují v takové míře k fyzickým hrám. „Na míru maskulinity chlapců vyrůstajících bez otce má velký vliv postoj matky k projevům mužskosti“ (Janošová, 2008, s. 186). Matky poskytují synům větší toleranci při výběru hraček a projevují se vůči nim úzkostlivěji, což při přítomnosti otce nedosahuje takové míry, protože otec tyto tendence vyrovnává snahou vychovat ze syna svobodnou a silnou osobnost. Chlapci se nemusí jevit zženštile při nevyhraněných pohlavních projevech, avšak naopak mohou být vychováni k přílišné maskulinitě a podle představ matky o správném muži.

Nepřítomnost otce na utváření ženské role nepůsobí na dcery takovým způsobem, protože svůj vzor mají v matce. Postrádání otce se může projevit až v pozdějším věku při navazování partnerských vztahů. Patrně větší komplikaci vyvolává absence matky, kdy si otcové nevědí rady s řadou vývojových změn a poskytnutím dostatečného vzoru, protože i oni sami se teprve učí „femininním“ činnostem v domácnosti. Taková nesnáz není až tak nevyřešitelná, protože v okolí muže se najde řada žen, které mu vypomáhají nebo matka bývá po rozvodu v častějším kontaktu s potomky než muž.

Samozřejmě, že hlavní roli hraje věk dítěte, ve kterém člen rodiny odejde. Nejcitlivější dobu odchodu představuje etapa od narození do 9/10 roku dítěte, kdy se musí dítě identifikovat s totožným pohlavím.

5 Gender dětí v rodinném prostředí

V empirické části ověříme aktuální skutečnosti týkající se genderu, genderových rolí a genderových stereotypů. Gender představuje rozdíl mezi femininním a maskulinním pohlavím v sociální sféře a je ovlivňován nejen výchovou, ale i historickým vývojem. Tato práce se zaměřuje na oblast rodiny, a jakým způsobem se gender podepisuje na chování a názorech rodičů vůči vlastním dětem. Rodinné prostředí představuje pro děti primární oblast vzájemného působení a přejímání téměř veškerých názorů, návyků a vzorů chování.

Věnujeme se otázkám, zda si rodiče před narozením svého dítěte přejí více dívku nebo chlapce či stále matky pečují ve větší míře o potomky než otcové, a jaké budou reakce respondentů s rozdílným dosaženým vzděláním.

5.1 Výzkumný problém

Genderové stereotypy se šíří po staletí všemi generacemi. Řada z nich se nemění, ale konsekvencí vývoje společnosti se řada stereotypů vytratila a některé z nich jsou přijímány odlišným způsobem než dříve. Z prostudovaných zdrojů literatury se potvrzuje, že veškeré stereotypy se promítnou do rodinného prostředí a do výchovy dětí.

Výzkum se orientuje na genderové role, které jsou hypoteticky očekávány od osob na základě genderu v rodině. Blíže také na genderové stereotypy jako představy „femininní ženy“ a „maskulinního muže“. Pozornost se zaměřuje současně na zakořeněné představy o tom, jak má správná žena/dívka či muž/chlapec vypadat, jak se má chovat, co má cítit, jak má „myslet“ apod. Vystává tedy otázka, jestli se v současnosti ve výchově zatvrzele jedná s dětmi podle ustálených genderových stereotypů.

Hlavní výzkumná otázka:

V jakém rozsahu pronikají genderové stereotypy do přesvědčení a jednání rodičů různé úrovně vzdělání (konkrétněji středoškolské bez maturity, středoškolské s maturitou a vysokoškolské) před narozením dítěte i při jejich výchově?

Dílčí výzkumné otázky:

Které genderové stereotypy se nejčastěji objevují v běžném rodinném prostředí?

Přiklánějí se rodiče stále k tradičnímu vnímání rodových rolí?

Převažuje u rodičů s dosaženým nižším vzděláním větší míra genderové stereotypie než u rodičů s dosaženým vyšším vzděláním?

5. 2 Cíle šetření

Cílem diplomové práce je zjistit, zda v rodinách přetrvávají tradiční genderové stereotypy.

Na základě prostudované literatury o genderových stereotypech v rodině, se dá předpokládat, že v rodinách genderové stereotypy a představy o rodových rolích permanentně zůstávají beze změn.

5. 3 Výzkumné metody

Ve výzkumném šetření byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, tudíž byly užity metody rozhovoru a kazuistik.

Vzhledem k nízkému počtu respondentů se jedná o výzkum kvalitativní. Definice kvalitativního výzkumu najdeme mnoho, ale zmiňme alespoň Creswella a jeho vymezení kvalitativního výzkumu: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (1998, s. 12).

Sběr dat a poznatků se uskuteční pomocí polostrukturovaného rozhovoru a to patří k zásadní odlišnosti mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem, kde je hlavním zdrojem shromažďování dat dotazník. Polostrukturovaný rozhovor znamená, že výzkumník má připravené okruhy otázek s několika otázkami klíčovými. Dává prostor pro doplnění a rozšíření otázek k získání většího množství informací.

Analýza dat proběhne formou případové studie. Případová studie se specializuje na „detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti“ (Hendl, 2008, s. 102). V závěru se všechny studie vzájemně porovnávají.

5. 4 Výzkumný vzorek

Ve výzkumném šetření byly uskutečněny rozhovory s manželskými páry různého věku a s odlišným dosaženým vzděláním, kteří mají alespoň jednoho potomka. Konkrétně se jednalo o čtyři páry. V jednom z párů dosáhli oba partneři středoškolského vzdělání s maturitou. V druhém rodičovském páru vystudovali oba vysokou školu. Dalšími zúčastněnými páry byly rodiče, kteří dosáhli různé úrovně vzdělanosti. Přesněji jeden z partnerů získal nejvýše středoškolské vzdělání bez maturity a druhý s maturitou. Poslední variantu reprezentuje pár, kdy jeden z nich vystudoval střední odborné učiliště a druhý dosáhl vysokoškolského vzdělání.

5. 5 Analýza dat – případové studie

1. studie: žena M

Základní údaje

Žena M má 48 let. Vystudovala střední školu, kterou uzavřela maturitní zkouškou. S manželem vychovali společně dvě ratolesti v srdečné, klidné a milující atmosféře, jak sama říká.

Očekávání

Žena porodila dvě děti femininního pohlaví. Při očekávání prvního potomka si velice přála chlapce, což ovšem nedopadlo dle jejich představ. Přesto po porodu necítila žádné zklamání. U druhého dítěte prožívala totožná očekávání. I u druhého nebyla tato přání naplněna a narodila se jí dcera. Nespokojenost však nenastala ani v tomto případě. Na otázku, které pohlaví by si přála v případě očekávání dalšího potomka, odpověděla, že by pro ni bylo pohlaví dítěte nedůležité a neměla by žádné vytoužené pohlaví.

Trávený čas s dětmi

Žena M uvedla, že na mateřské a rodičovské dovolené trávila s dětmi celý den. Po návratu do práce s nimi byla minimálně 4 hodiny denně. Přibližně veškerý čas po skončení pracovní doby až po dobu uložení dětí ke spánku. Činnosti, které žena vykonávala společně s ratolestmi, vyjmenovala následující: sledování televize, zřídka hraní společenských her, malování, vybarvování omalováněk, procházky a v pozdějším věku realizování výletů na různé hrady a zámky v blízkém okolí bydliště a podpora na basketbalových zápasech. Mimo to pečovala o děti v rámci příprav do školy a všech záležitostí ohledně stravování, hygieny a

oblékání. Pouze s matkou uskutečňovaly děti činnosti jako plnění školních povinností, stravování, hygienu a oblékání. Dále zodpověděla otázku, které činnosti provádějí její děti výlučně s otcem. Odpověď zněla: „S otcem děvčata občas chodila sáňkovat a párkrát jim četl pohádku nebo vyprávěl různé příběhy.“ Její děti neměly nikdy povinnost vykonávat pravidelně domácí práce. Jedinými závazky jejich ratolestí bylo vytírání chodby v období docházky na 2. stupni ZŠ a na střední škole, ve které se dívky střídaly.

Genderový postoj

Žena M by svým dcerám bez problému koupila chlapeckou hračku. Vypráví, že jedné ze svých dcer na přání koupila robota a autíčko. Zmiňuje také, že její dcera sbírala například kartičky hokejistů. V případě, že by měla syna, nepotýkala by se s problémem, že by si syn hrál někde na návštěvě s panenkou. Odlišně však vnímá situaci, kdy by mu panenku koupila sama od sebe. Případá ji to divné. Typicky chlapeckou barvu podle ženy M představuje modrá a typicky dívčí naopak růžová.

Obrácení rolí

Svého muže si žena M v době, kdy byly jejich dcery malé, nedokáže představit na rodičovské dovolené. Dnes je tomu jinak a svěřila by mu děti s důvěrou, že se o jejich děti zvládne náležitě postarat. Paralelně dodává, že pozitivněji ale přijímá roli matky a pečovatelky a obtížně by se smířovala s takovou situací. Žena M si myslí, že muž by měl být ten, kdo vydělává peníze a zajišťuje finanční stránku rodiny a hlavním úkolem ženy by měla být především starost o rodinu a domácnost. Souhlasí s výměnou rolí v domácnosti v případě, kdy muž převezme kompletní péči o domácnost a děti s tím, že i žena by měla v této situaci jako muž pomoci opačnému pohlaví. Názor na provádění domácích prací mužem, se žena vyjádřila takto: „Ano, ať muž vykonává domácí práce, ale nesmí to být na úkor toho, že žena nedělá vůbec nic.“ Dodává, že se muži akorát tak ostatní vysmějí. Zmiňuje také, že by muž ze sebe neměl dělat naprostého otroka.

Partnerský vztah

Žena M zastává názor, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat oba partneři. Pomůže to zvláště finanční úrovni rodiny a rodiče dostávají větší možnost dopřát dětem věci, které si přejí. Je přesvědčena, že by měli muži všeobecně projevovat více své emoce, aby ukázali, že jsou také jako ženy vlastníky citů. Nepokládá za špatné, když muži pláčou. Spíše naopak mužské slzy nepovažuje za slabost. V takové situaci muži pravděpodobněji ukáží ty emoce,

kteře se snaží skrývat. Neztotožnila by se s tvrzením, že by měly být ženy podřizené mužům. Ženy jsou stejně hodnotné jako muži. Mají práci, starají se o rodinu a už jen z těchto důvodů nemohou být podřizené mužům. Dnešní moderní ženy nejsou závislé na maskulinním pohlaví jako kdysi a to zvláště důsledkem emancipace, říká žena M. Sděluje, že femininní pohlaví v současnosti nemusí být více ambiciózní, protože už dostatečně je.

2. studie: muž J

Základní údaje

V době realizace rozhovoru měl muž J 52 let. Úspěšně absolvoval střední školu zakončenou maturitní zkouškou. Společně s manželkou odchoval dva potomky. Jeho ratolesti vyrůstaly v plnohodnotné rodině a sám říká, že v mnohem lepší rodině než bylo dopřáno jemu samému.

Očekávání

Muži J se narodily dvě dcery. Před narozením prvního potomka toužil po synovi, který by byl jeho následovníkem, jelikož i on sám získal stejné jméno po svém otci jako prvorozený syn. Jako první dítě se mu narodila dcera a s tím přišlo i zklamání. U očekávání druhého potomka muž opětovně dychtil po synovi. Druhé dítě bylo také femininního pohlaví. Muži J se nenaplnily znovu jeho tužby a prožíval ve skrytu duše určité zklamání. Při dotazování muže J na otázku, zda by si ještě stále přál syna, kdyby čekali s ženou další dítě, odpověděl jednoznačně a bez váhání: „Ano.“

Trávený čas s dětmi

Se svými dcerami muž trávil přibližně 1 – 2 hodiny za den a to v době, kdy byly malé. S postupem času s nimi trávil čas obdobně. Velká změna se stárnutím potomků nenastala. Na dotaz ohledně činností, které pohromadě vykonávali, vyjmenoval následující: hraní nejrůznějších her, vyrábění papírových ozdob, malování, v létě občasné cyklistické výlety a v zimě sáňkování a bobování. Právě bobování a sáňkování jsou aktivity, které prováděly děti pouze s otcem. Otec rovněž vozil dcery na zápasy basketbalu, když bylo potřeba. Uvedl, že pouze s matkou dcery prováděly veškeré aktivity. Jednalo se o každodenní činnosti spojené s přípravou do školy, s hygienou, stravováním. Dále s matkou dívky vařily, pekly a chodily

nakupovat. Co se týkalo domácích povinností, tak jeho děti si musely pravidelně uklízet dětský pokoj, vytírat veřejnou chodbu v panelovém domě a starat se o domácího mazlíčka.

Genderový postoj

Muž J by svým dcerám neměl problém koupit chlapeckou hračku. Vysvětluje to tím, že by se dívky seznámily s technikou a rozvíjely více technické myšlení. Kdyby měl syna, nikdy by mu nepořídil typicky dívčí hračku (např. panenku). Říká: „Není to chlapecké a není přece homosexuál.“ Jako typicky chlapeckou barvu jmenuje modrou a zelenou a pro dívky opačné barvy k nim růžovou a červenou.

Obrácení rolí

Muž J si dokáže představit, že by byl na rodičovské dovolené a pečoval o své děti a domácnost. Jako důvod uvádí, že rodina potřebuje vyšší finanční příjem. V tom případě, že by manželka měla vyšší pracovní pozici a plat, neměl by problém zůstat doma. Souhlasí tedy i s tvrzením, že by muž měl být ten, kdo vydělává peníze a zajišťuje rodinu po stránce ekonomické a žena se stará o rodinu a domácnost. Argumentuje tím, že žena stále inklinuje mnohem více k péči o rodinu, dokáže lépe vytvořit rodinnou atmosféru, pohodu a funguje jako spojka mezi užší a širší rodinou. Znamená to, že žena má dle respondenta celou rodinu utužovat. Dle něj je v pořádku, když muž provádí domácí práce, když projeví ochotu. Dotazovaný si myslí, že pokud muž nevyhoví při domácích pracích stejně jako žena, obdrží kritiku a tím pádem raději přenechává vykonávání na ženě.

Partnerský vztah

Do rozporu se dostává předchozí tvrzení, že by muž měl vydělávat peníze a žena pečovat o domácnost s tvrzením, kdy muž současně prosazuje názor, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat oba partneři. Dle muže nemusí více maskulinní pohlaví projevat emoce a nepovažuje za správné, když muži pláčou. Za prvé říká, že by muž neměl vůbec plakat, protože by měl působit více ochránářsky vůči rodině, a tím by projevil svou slabost. Muž musí zůstat klidný v náročných situacích a musí rodinu podpořit a neupadnout do stejného stresu jako oni. Může se vyplakat někde pod peřinou, když ho nikdo nevidí. Za druhé jsou pro něj slzy projevem zženštilosti. Prohlašuje, že by muži a ženy měli být sobě rovni, protože žena i muž jsou oba lidé a mají stejná práva a samozřejmě i povinnosti. V otázce ohledně větších ambic žen v současné době odvětil: „Ne, ženy jsou dnes ambiciózní až moc.“ Dodává, že cílevědomost

žen je dána emancipací, vlivem feminismu a tím že všechny tyto názory nás obklopují v masových médiích, které silně působí na celou společnost.

3. studie: žena J

Základní údaje

Žena J na jaře roku 2016 oslaví 28. narozeniny. Navštěvovala střední odborné učiliště, které úspěšně dokončila a získala výuční list. S manželem vychovává jedno dítě v klidném a veselém prostředí.

Očekávání

Žena J má se svým manželem jedno dítě. Při očekávání prvního potomka toužila žena po femininním pohlaví. Její přání se vyplnilo a žena prožívala velkou radost z narozené dcery. V době realizace rozhovoru byla žena gravidní. Vyjádřila se, že by chtěla nyní chlapce, ale bude pro ni samozřejmě zásadní, aby bylo dítě zdravé.

Trávený čas s dětmi

Žena v rozhovoru sdělila, že se svou dcerou tráví přibližně 4 – 5 hodin denně. Čas konkrétněji nastínila popisem, že s ní tráví čas po té, co se vrátí zpět z práce domů až do doby než jde dítě spát. Na dotaz, které činnosti vykonává dohromady s dcerou, odpověděla: „Hrajeme si, kreslíme si spolu, češu ji vlasy, koupu ji, chodíme na procházky do parku, do přírody, a když je potřeba jdeme spolu nakoupit.“ S dcerou si výlučně matka maluje, češou si vlasy, hrají si s panenkami, obléká ji a zajišťuje základní potřeby hygienické a stravovací. Zábavnější a energičtější hry, ve kterých se jejich dítě vydovádí, provádí dcera s otcem, se kterým se jak uvedla žena J, mnohem více chodí pomazlit než s ní. Vzhledem k velmi nízkému věku dítěte nemá jejich dcera žádné povinnosti, které by musela doma provádět.

Genderový postoj

Své dceři by žena nekoupila chlapeckou hračku, protože jednoduše je to děvče. Stručně řečeno, děvčatům patří dívčí hračky a chlapcům zase ty chlapecké. Nevidí důvod to měnit a z vlastní vůle pořizovat dítěti hračku pro opačné pohlaví. Růžovou barvu pokládá za typicky dívčí a jako barvu charakteristickou pro chlapce vybrala modrou.

Obrácení rolí

K výměně rolí se žena staví bez nějakých výhrad. Svého muže si dokáže představit na rodičovské dovolené eventuálně v situaci, kdy by ona jako žena vydělávala mnohem více peněz než její manžel. K manželovi cítí velkou důvěru ohledně péče o dceru a domácnost a myslí si, že by veškerou starost, kterou by převzal za ní, zvládl bez obtíží. Nepochybně se ztotožňuje s názorem, že by muž měl být více orientovaný na zajišťování ekonomické stránky rodiny a žena především na rodinu a domácnost. Nebrání se také výměně pozic v rodině, když má žena vyšší post než muž a nepovažuje takovou situaci za ojedinělou a neobvyklou ve společnosti. Ohledně domácích prací prováděnými mužem má žena J jasné mínění. Muž musí bezpodmínečně ženě v chodu domácnosti pomáhat. Negativně se vyjadřuje k situaci, kdy by měl muž doma pouze sedět a nic nedělat a vůbec nepomáhat. Myslí si, že rodinný život lépe funguje, když dojde k rozložení prací mezi oba partnery a později i potomky, kteří se tím naučí povinnostem, které rodinný život a domácnost obnášejí.

Partnerský vztah

Dle přesvědčení ženy J by se měli na finanční stránce rodiny podílet oba partneři. Kladně se žena vyjadřuje k většímu projevu citů a emocí muže na venek. Vyzdvihuje, že muž dáním většímu průchodu emocí, ukáže ženě, jestli má ona v něm jistotu, oporu a zároveň zda jemu záleží na ni a celé rodině. Domnívá se, že potlačováním emocí vyvolává muž u ženy pochybnost, nestálost a pocity bezvýznamnosti vztahu. S tím úzce souvisí i postoj k mužskému pláči, který pro ni představuje projev právě těch emocí, které vyplavou napovrch a ukáží jakousi lidskost muže. Reakce na podřízenost žen mužům vyvolala u ženy rychlou, důraznou odpověď, která zněla: „Určitě ne!“. Říká, že s muži jsou si ženy rovny, vždyť i ženy v současné době vydělávají více peněz než muži, což jim umožňuje nebýt závislé na mužích. Zmiňuje také, že není doba jako kdysi, kdy ženy musely být submisivní ve vztahu k mužům ve všech směrech. Žena se vyslovila k ambicióznosti žen v současné době jednoznačně. Dle dotazované jsou ženy v současné době značně ctižádostivé a kladou si dostatečně velké cíle, což je dle ní dostačující.

4. studie: muž D

Základní údaje

Muž D absolvoval střední školu zakončenou maturitní zkouškou. V době konání rozhovoru měl muž 35 let. Jeho první manželství, ve kterém měl dvě děti, skončilo rozvodem.

Nyní se svou druhou manželkou vychovává jedno dítě a očekává svou čtvrtou ratolest. První dvě děti mívá v péči pouze na víkendy. Druhé dítě vyrůstá s ním a manželkou v klidné a milující atmosféře.

Očekávání

Jak již bylo zmíněno, muž D má tři děti a s druhou manželkou očekává čtvrté. Prozatím se mu narodily samá děvčata. Při početí prvního, druhého i třetího dítěte si vždy přál, aby se mu narodily dcery. Jeho přání se mu vyplnila a jejich narození prožíval s obrovskou radostí a nadšením. Z toho jednoznačně vyplývá, že jejich narození nebylo spojeno s prožíváním zklamání. Nyní při očekávání čtvrtého potomka si stále přeje, aby jeho čtvrté dítě byla dcera. Během rozhovoru respondent uvedl, že by si nikdy nepřál narození maskulinního pohlaví. Jako důvod uvedl, že chlapci více zlobí, nemůže si je vyparádít, pěkně učesat a obléci. Dále zmiňuje, že mu nečiní problém přebalovat dívky, ale právě chlapce by nikdy nepřebalil.

Trávený čas s dětmi

Muž D tráví se svou dcerou, se kterou žije v jedné domácnosti okolo 5 hodin každodenně a s dalšími dvěma dcerami asi 2 hodiny za týden nebo 1 či 2 dny v týdnu, kdy dostává dcery do péče a pobývá s nimi tedy veškerý čas. S dcerami provádí nejrůznější aktivity, zejména sport, procházky v přírodě a dětské hry, které jsou zábavné a děti se mohou vydovádet. Dotazovaný sdělil, že dcera z druhého manželství vykovává pouze s matkou činnosti související s přípravou do školky nebo ošacování. Jen za otcem dcera chodí při nějakém úrazu nebo nějaké nehodě. Střídavě se oba partneři starají o dodržování hygienických návyků nebo zajištění stravování. Dcery z prvního manželství provádějí s matkou veškeré činnosti. S otcem společně o víkendech podnikají výlety a otec i přejímá celkovou péči o ně. Dcery z prvního manželství v jeho domácnosti nejsou zatíženy jakýmikoliv domácími pracemi. Vzhledem k nízkému věku třetího potomka zatím nemusí dcera provádět domácí práce.

Genderový postoj

Chlapeckou hračku (např. autíčko) by muž sám od sebe svým dcerám nepořídil, protože je to chlapecká hračka a není tedy typicky dívčí. Kdyby si dívky např. autíčko přály a toužily po něm, tak by jim ho koupil. Jenže v případě chlapce by už tak vstřícný k pořízení typicky dívčí hračky, nebyl. Nesporně tvrdí, že maskulinnímu pohlaví nepatří dívčí hračky. Za charakteristicky femininní barvu pokládá růžovou a za chlapeckou modrou.

Obrácení rolí

Muž D by odešel na rodičovskou dovolenou za té okolnosti, že by jeho manželka v zaměstnání dosáhla vyšší pracovní pozice a s ní spojený vyšší plat, což by se pro rodinu stalo výhodnější. Toto tvrzení potvrzuje jeho názor, že muž by měl zabezpečit hlavní příjem rodiny a žena se spíše orientuje na chod domácnosti, péči o rodinu a na vytváření rodinné pohodové atmosféry. Výměnu rolí považuje patrně za sporadickou. Nesouhlasí s netradiční výměnou rolí, protože si myslí, že muž má být živitelem a musí se o svou rodinu umět postarat. Podstatu nachází v tom, že muži jsou silnější než ženy, a proto k nim pasuje role zajistitele ekonomické stránky rodiny. Respondent souhlasí, že by muži měli vykonávat domácí práce. Nemyslí si, že provádění domácích prací je výslovně pouze úlohou femininního pohlaví. V jejich rodině dochází k rozdělení prací či se v nich podle potřeb střídají.

Partnerský vztah

Muž D si je jist, že nejlépe by měli oba partneři přispívat do rodinného rozpočtu. Oba by tedy měli docházet do zaměstnání a zároveň se podílet i na chodu domácnosti. Tvrdí, že muž má projevat emoce, protože je to lidské. Muži i ženy jsou v tomhle ohledu stejní a neměli by se dělat rozdíly. K mužskému pláči se vyjádřil tak, že nevidí problém v tom, aby muž slzy potlačoval nebo se za ně dokonce styděl. Slzy jsou vyjádřením emocí a nejsou projevem slabosti. Pokládá za nepřijatelné, aby byli muži v dominantnějším postavení vůči ženám. Proklamuje, že muži a ženy jsou rovnocennými partnery. Dotazovaný je zajedno s tím, že by měly být ženy více ambiciózní, protože jsou v některých případech lepší než muži a dochází právě k tomu, že jsou těmi muži utlačované.

5. studie: muž H

Základní údaje

Muž H má 47 let. V oblasti vzdělání dostáhl vysokoškolského titulu. S manželkou vychovává dvě děti ve spokojené a velice aktivní atmosféře.

Očekávání

Muž H si při očekávání prvního potomka přál maskulinní pohlaví a to se mu k jeho radosti vyplnilo. U druhého dítěte toužil muž po dívce. Jeho přání se opět vyplnilo a narodila se jim dcera. Narození obou ratolestí prožíval s velkým nadšením. Ke zklamání nemohlo tedy

dojít. Jak sám řekl: „Splnil se mi sen, protože jsem si vždy přál chlapce i dívku.“ V případě očekávání třetího dítěte by mu již bylo pohlaví jedno.

Trávený čas s dětmi

Když byly jeho děti malé, trávil s nimi asi 2 hodiny denně, ale přes víkend toho času bylo více. V současné době, kdy jsou potomci větší, stráví s nimi denně přibližně 20 minut u každodenních společných večeří. Společně se svými dětmi vykonává některé aktivity zvlášť a některé dohromady celá rodina společně. S dcerou společně v současné době vaří a se synem provádí veškerou údržbu domu a zahradní práce. Dohromady celá rodina dělá řadu sportů, a to lyžování, volejbal a cyklistiku. Zmiňuje, že společně jezdí na rodinné dovolené v létě i v zimě. Dále permanentně dělají každý pátek a sobotu úklidové práce. Muž H nenašel žádné činnosti, které by vykonávaly jejich děti pouze s otcem nebo s matkou. Rodina se snaží, aby vše dělali společně. Partneri se ve všem doplňují. Ohledně pravidelně prováděných domácích prací vyjmenoval muž následující: od útlého věku musí děti provádět úklid svého dětského pokoje a vynášet odpad. Zvlášť syn musí při pátečních a sobotních úklidech luxovat celý dům a dcera má za úkol umýt koupelny a vytřít podlahy.

Genderový postoj

Respondent se k otázce ohledně toho, zda by pořídil své dceři chlapeckou hračku, odpověděl: „Ano“. Argumentoval tím, že by třeba chtěla být řidička nebo by měla vztah k technice či například právě k autům. Nebránil by jí si s hračkou hrát a za podmínky, že by po něm toužila, by jí ho pořídil. Dodává, že by jí samozřejmě nenutil do hraní s chlapeckou hračkou. V opačném případě týkající se chlapce a pořízení mu dívčí hračky má dotazovaný odlišný názor. Synovi by například panenku nekoupil, protože je to chlapec a musí mít vztah k chlapeckým věcem, ale protože doma vyrůstala dívka, hrál si doma například s kuchyňkou. V současné době rád vaří. Můžeme se tedy domnívat, že již od útlého věku ho kulinářství táhlo a bavilo. Ovšem kdyby chtěl syn koupit panenku, nekoupil by mu ji. Za barvu charakteristickou pro dívky považuje růžovou nebo také žlutou a za chlapeckou modrou.

Obrácení rolí

Muž H by si dokázal představit, že by šel na rodičovskou dovolenou, v situaci kdyby byl bez zaměstnání. Rozhodl by se tak z ekonomických důvodů. Samozřejmě by to bylo na domluvě mezi partnery. Říká, že v pozici manažera, ve které je v zaměstnání dnes, by na rodičovskou dovolenou nešel, ale opět opakuje, že problém by s tím rozhodně neměl. S tvrzením,

že muž má vydělávat peníze a žena obstarávat rodinu i domácnost, nesouhlasí. Odpovídá, že by mělo dojít k vyrovnání rolí v rodině, a to tím způsobem, že oba chodí do zaměstnání a současně se oba podílejí na péči o domácnost a o potomky. Respondent připouští, že může nastat situace, kdy bude žena chodit do práce a on jako muž se bude muset postarat o domácnost. Názor na vykonávání domácích prací mužem má dotazovaný jasný pohled. On sám rád vykonává domácí práce. Uvádí, že tím, že on dělá domácí práce, se stává pro své děti vzorem, aby věděly, že to je běžné a je to součástí dobře fungující rodiny.

Partnerský vztah

Souhlasí, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat oba partneři. Žena by měla být rovnoprávná ve vztahu k muži, pokud ovšem ona sama nechce zůstat v domácnosti. Necítí ponížení, když by žena vydělávala více peněz než on. Míní, že by muži měli beze sporu projevovat své emoce, protože je nemohou popírat. Potlačují tím sami sebe a není to dobré ani po psychické stránce osobnosti. Dále u otázky týkající se, zda je správné, když muži pláčou, odpověděl: „Není důvod, proč by měli muži v sobě dusit emoce. Je to také dobrý způsob, jak se zbavit stresu.“ Říká, že sám pláče u filmu nebo při nepříznivých životních situacích, které jej v životě potkají. O ženách říká, že jsou rozhodně s muži rovnocenné a rovnoprávné. Tvrdí, že lépe vztah funguje, když oba vyznávají stejné hodnoty. Ohledně ambicióznosti žen říká, že ve vztahu k mužům by neměly být ženy ambicióznější, protože žena je matka a pro ni je rodina základ. Zmiňuje, že 90% cílevědomých žen tento fakt potlačuje. Samozřejmě by ženy neměly být utlačovány. Mohou mít vyšší cíle, ale měly by se porovnávat s ostatními ženami. Říká, že femininní pohlaví má pomyslnou klapku, kdy se v určité fázi kariéry stáhnou. Každá žena má jiné cíle a dle něj postačuje taková úroveň cílevědomosti, jakou mají ženy v současné době. V neposlední řadě soudí, že kdyby byly všechny ženy přespříliš ambiciózní, tak by to v životě nefungovalo.

6. studie: žena A

Základní údaje

Žena A má 46 let. Úspěšně vystudovala vysokou školu. Společně s manželem vychovává dvě děti ve vlídném, vzorném a čínorodém prostředí.

Očekávání

Žena A si vždy přála narození obou pohlavní. Při prvním otěhotnění toužila, aby na svět přišlo první dítě maskulinního pohlaví. Její přání se splnilo a žena byla z narození syna velice šťastná. Při druhém očekávání potomka toužila porodit dívku. Sen se jí splnil a u obou dětí byla zejména ráda, že jsou zdravé.

Trávený čas s dětmi

Trávený čas respondentky s dětmi se značně liší dle jejich věku. Dotazovaná uvádí, že s ratolestmi trávila v nižším věku cca 3 hodiny za den. V současnosti doba trávená s nimi odpovídá jejich potřebám. Soudí, že daný čas se pohybuje kolem 1 hodiny denně. Společně se svými dětmi vykonává respondentka nejrůznější zimní i letní sporty, nákupy, provádí úklid celého domu i kolem něj, hrají spolu společenské hry a jezdí na aktivní společné rodinné dovolené nebo na výlety. Pouze s ženou A syn i dcera provádí úklid domácnosti. Zahradní práce a domácí opravy dělají oba sourozenci jen s otcem. Další činnosti dříve i dnes si vždy žena s manželem rozdělili, aby došlo k vyvážení povinností obou partnerů i tráveného času s dětmi. Dcera i syn musí v domácnosti pomáhat a plnit pravidelně domácí práce, která jsou jim přidělena. Žena A uvádí, že permanentně potomci vytírají podlahy, vysávají a myjí koupelnu.

Genderový postoj

Žena A by své dceři například autíčko pořídila za podmínky, že by po něm toužila. Sama nevidí důvod, proč by ne. Uvádí, že dcera snad jednou bude v dospělosti řidičkou svého auta. U svého syna vidí situaci podobně. Chlapci by koupila panenku, jestliže by si ji přál a říká, že i on jednou bude hlavou rodiny a bude mít své děti. S panenkou se naučí praktické činnosti do života. Vyzkouší si, jak panenku uchopit, jak převléci atd. Respondentka pokládá růžovou barvu za barvu charakteristickou pro děvčata a pro chlapce modrou.

Obrácení rolí

Respondentka si dovede představit svého manžela na mateřské dovolené, protože je svědomitý a zodpovědný muž. Oba partneři se podílí na péči o domácnost i jejich ratolestí od počátku jejich vztahu. Tudíž ví, že on sám vše zná a ovládá jakékoli práce. Žena A deklaruje, že myšlenka o tom, že muž má vydělávat peníze a žena se musí postarat o rodinu a domácnost je zastaralá. Výměnu femininní a maskulinní role v rodině spatřuje žena za normalizovanou. Obrácení rolí si dokáže představit ve své rodině, ale spíše souhlasí s rozdělením úloh mezi oba partnery podle jejich dovedností a schopností. Ohledně domácích prací se žena A vyjádřila

takto: „Domácí práce by měli vykonávat všichni členové rodiny, aby měli více času trávit spolu volný čas.“ Respondentčin muž se podílí na všech domácích činnostech, a tudíž nepokládá takový případ za kuriózní. Dodává, že s manželem i dětmi provádějí každotýdenní úklid celého domu, kdy všichni členové mají rozdělené úlohy, které pravidelně vykonávají.

Partnerský vztah

Žena A soudí, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat muž i žena, což navazuje na předchozí výrok ženy, že v rodině je potřeba, aby se na veškerých činnostech podíleli oba partneři tedy i na ekonomickém zajištění rodiny. Myslí si, že by muži měli projevat více emoce, protože i jejich okolí potřebuje cítit a vědět, co on prožívá, co cítí ke svým blízkým. Domnívá se, že není úplně správně, když muž své city potlačuje a snaží se schovávat za „tvrdou slupku“. S projevem emocí úzce souvisí i mužský pláč, který je znakem vyjádření mužských pocitů. Muž ženy A pláče při velmi silných emočních situacích a to žena vnímá jako upřímný projev vůči ní. Za zastaralou tezi považuje i to, že by měly být ženy submisivní ve vztahu k mužům. Sama by si nedokázala představit, že by se v takovém postavení vůči maskulinnímu pohlaví ocitla a rozhodně by v takovém vztahu nepřetrvávala. Na otázku, zda by měly být ženy více ambiciózní, odvětila, že ne. Dnešní ženy jsou v současné době natolik ambiciózní, že nepocítí uje potřebu, aby byly ještě více.

7. studie: žena R

Základní informace

Žena R měla v době uskutečnění rozhovoru 39 let. Úspěšně dosáhla vysokoškolského vzdělání. Její dítě vyrůstá v láskyplné atmosféře a dostávalo se mu a i nyní dostává maximální péče a podpory.

Očekávání

Žena R při očekávání svého prvního a jediného potomka si přála především, aby bylo dítě zdravé. Během těhotenství prožívala určitý rozpor v touze, které pohlaví by chtěla, aby se jí narodilo. Protože její manžel velmi toužil po chlapci, přála si kvůli něj chlapce. Ovšem v hloubi duše dychtěla po narození dcery. I přestože si pohlaví dítěte nenechali s manželem prozradit, věděla a cítila z 99%, že se jim narodí chlapec. Ženská intuice ženu nezahlavila a narodil se jim zdravý syn. Po jeho narození byla žena R šťastná a žádný pocit zklamání ani

sebemenší myšlenka na dívku se nedostavila. Respondentka zároveň pyšně dodává, že se syn jmenuje po obou prarodičích, tudíž veškeré tužby byly naplněny.

Trávený čas s dětmi

Dotazovaná uvedla, že během mateřské dovolené trávila s dítětem 24 hodin denně. V období předškolního věku strávila žena R se synem přibližně 4 hodiny denně. Konkrétně popisuje, že se jednalo o dobu po skončení pracovní doby do chvíle, než šlo dítě spát. Dodává, že o víkendech pobývali společně se synem celý den. Uvádí, že pociťovala velkou potřebu být s ním. V současnosti s potomkem tráví přibližně 1,5 hodiny denně, ale doba času je závislá na jeho potřebě. Respondentka trávila se svým synem od narození maximální možnou dobu a vykonávala s ním celou řadu činností a aktivit. Od útlého věku žena se synem četla pohádky, zpívali si písničky, hráli si společně s auty, stavěli si z kostek, hráli si na školu, společenské a počítačové hry a navštěvovali hernu. Na jaře zapojovali s manželem syna do brigády, jehož náplní bylo uklízet kolem domu. S matkou syn chodil všeset prádlo, kreslili si, jezdili na kole, na bruslích kolečkových i ledních a navštěvovali v zimě bazén a v létě koupaliště. V rodině měli tradici, že sbírali peníze do pokladničky, která vypadala jako myšák. Jednou za rok se peníze vybraly a rodina jela na „myšánkový výlet“, jak tomu v jejich rodině říkali. Jezdili např. do ZOO, do aquaparku a syn tuto tradici měl velice v oblibě. Další společné aktivity vyjmenovala žena následující: sport – fotbal, cvičení, soft tenis, procházky a televizi. Žena R sdělila i další rodinné tradice, kdy vždy jeden z rodiny organizoval vánoční turnaj, kdy soutěžili v hraní počítačové hry. Úkolem pořadatele bylo zajistit organizaci, vyhodnocení soutěže a diplomy. Poslední neobvyklou tradicí rodiny byly víkendové turnaje, které pořádali v případě nepříznivého počasí. Ve výčtu všech činností se potvrzuje tvrzení ženy, že měla velkou potřebu s dítětem trávit maximální možný čas, který vždy aktivně hromadně trávili. Dotazovaná se synem prováděla veškeré činnosti spojené s hygienou (koupání, čištění zubů) i nákupy oblečení. Ve školním období se žena s potomkem připravovala do školy, na recitační soutěže a na olympiády z anglického jazyka. V současnosti se žena s chlapcem stále učí a připravuje jej na přijímací zkoušky. Výhradně s matkou se syn učil zavazovat tkaničky. I dnes chlapce jedinež ona připravuje do školy a pečou spolu cukroví. Pouze s otcem syn sledoval v televizi fotbalové zápasy. Dnes spolu hrají badminton, ping pong a jen jejich záležitostí jsou velikonoční tradice a sázení velikonočního osení. Respondentčin syn má v domácnosti povinnost provádět úklid chodby v domě, úklid svého pokoje a vynášet koš s odpadky.

Genderový postoj

Žena R zdůrazňuje, že nezáleží, s čím si dítě hraje, ale podstatné je, aby si s něčím hrálo a mělo to nějaký didaktický význam. Synovi dokonce pořídila postýlku pro panenky, kterou chtěl pro svou nejoblíbenější plyšovou hračku. Kdyby chtěl, pořídila by mu i panenku. V herně, kterou navštěvovali, si hrával s kočárkem. Jako důvod uvádí, že byl kočárek pro něj zajímavější, stabilnější na hraní. V případě, že by syn měl panenku, využila by tuto situaci k učení zapínání knoflíků, zavazování šňůrek, oblékání či k naučení správného držení dítěte. Jestliže by žena měla dívku, pořídila by jí bez obtíží jako hračku autíčko, protože si myslí, že u hraní s ním se učí jemné motorice, při skládání a rozkládání hraček trénuje práci s prsty. To se ovšem s panenkou nemůže naučit, jak říká žena R. Charakteristická dívčí barva je podle respondentky růžová a žádnou barvu nepokládá za typickou pro maskulinní pohlaví.

Obrácení rolí

Svého manžela si žena R nedokáže představit na rodičovské dovolené. Pouze v případě, že by to vyžadovaly okolnosti. I když by to udělala, byla by v zaměstnání nervózní. Říká: „Myslím si, že by to nedokázal tak jako já. Muž by se staral o dítě, bylo by sice v bezpečí, ale vím, že bych musela stíhat péči o domácnost já.“ Současně když jsou ženy na rodičovské dovolené, musí stihnout obojí. Uvádí, že by si nechtěla vyměnit roli s manželem, protože by měla pocit, že o něco přišla. Cítila by závist a nenaplnila by svůj smysl života, který vidí v mateřství. Pro naplnění této touhy by udělala maximum a jedla by i suchý chléb, jak sama uvedla. Osobně žena R s tvrzením, že muž má vydělávat peníze a žena pečovat o rodinu a domácnost, nesouhlasí. Vysvětluje, že jsou přirozeně ženy, kterým to vyhovuje. Než aby se stresovala žena v práci, a muž jí tuto možnost poskytne, nevidí v jejich rozhodnutí problém. Jestliže má žena sociální kontakt s lidmi ze stejné úrovně a nic jí tím pádem nechybí, neodsuzuje to. Tvrdí, že každý to má tak, jak mu to vyhovuje a důležité je, aby jí to naplňovalo. U ní samotné platí, že by jí tradiční rozdělení rolí vadilo, protože tak striktní rozčlenění rolí zažila ve své vlastní rodině, ve které vyrůstala. Výměnu rolí pokládá všeobecně za zvláštní a uvádí, že zejména záleží na domluvě obou partnerů. V jejím případě si takovou situaci dokáže představit jen v případě, že by manžel neměl zaměstnání. Na dotaz, zda není správné, když muž vykonává domácí práce, odvětila, že rozhodnutí závisí na každé rodině. Sama by chtěla, aby došlo k rozložení prací mezi všechny členy, čímž by mohla rodina společně trávit více času. Rozlišuje domácí práce na více femininní a více maskulinní. Žehlení mužem pokládá žena R za zvláštní, ale neměla by pocit, že muž je zženštilý. Byla by na něj dokonce pyšná. Za mužské

domácí práce považuje vyměnění žárovky, starost o pojistky, zatloukání hřebíčků, domácí opravy a úpravy. Sděluje, že tyto činnosti musí vykonávat pouze její muž, protože ona by je nikdy neudělala a nechce se jim učit. Důvodem je její vlastní zkušenost, kdy její matku otec naučil všechny jmenované práce a poté byla matka vystavená situacím, kdy musela vykonávat vše i za svého manžela. Tomuto postavení se žena R chtěla ve své rodině vyhnout. Respondentka dodává, že její muž některé činnosti nemůže ani dělat, protože si myslí, že je neudělá tak dobře jako ona. Kdyby chtěl vykonávat některé práce, nechala by jej, ale přiznává, že by se neovládla a vše by po něm opravovala.

Partnerský vztah

Respondentka nevidí důvod, proč by se na rodinném rozpočtu neměli podílet muž i žena. Situace, kdy by vydělával pouze muž, by jí vadila. Měla by strach, že by jí to muž dával najevo a stal by se vůči ní dominantnější. Svůj smysl života nespatřuje v praní, žehlení a dalších domácích pracích. Říká, že by si připadala omezeně a hloupě. Podle ženy R platí, že muž je emocionálně tvrdší než žena. Sděluje, že jako žena musí cítit, že je s mužem v bezpečí. Myslí si, že by měl být tvrdší, neměl by permanentně naříkat. Blíže se dotazovaná svěřuje, že její muž je přehnaně emotivní a impulzivní v pozitivním i negativním směru. K mužskému pláči se staví dle situace, které rozdělila na pláč u filmů a pláč při úmrtí. Respondentka soudí, že muž by u filmu plakat neměl a považovala by takového muže za slabocha. U úmrtí by ženě R přišlo podivné, kdyby muž neplakal. Zároveň by si i pomyslela, že dotyčnému muži je pláč před ženou ponižující. Sama takové potlačování odmítá, protože nechce, aby muž před ní něco skrýval. Další druh pláče představuje pláč např. při vystoupení ratolestí na besídkách, recitačních soutěžích, kdy by jí mužovy slzy nevadily. Soudila by, že muž je pyšný na své dítě. Za velice urážlivé chování by chápala podřízenost femininního pohlaví k maskulinnímu. V žádném případě by nevydržela takové jednání, kdy by vypadala jako omezená osobnost. Žena R soudí, že ženy jsou v současné době dostatečně ambiciózní a dopracovaly se k určité úrovni, kdy muži pochopili, že ženy nebudou jen v domácnostech a potřebují více času i na kariéru.

8. studie: muž P

Základní údaje

Muž P v době uskutečnění rozhovoru měl 46 let. Vyučil se na středním odborném učilišti. V současnosti je po druhé ženatý. S první ženou se mu narodily dvě děti. Třetí dítě má

s druhou manželkou. Říká, že názory na výchovu a rodinný život se mění s postupem času. Jiný pohled měl, když byl s první manželkou a zase částečně odlišný s druhou.

Očekávání

Při očekávání všech tří potomků toužil muž P po narození chlapce. U prvních dvou dětí se jeho přání nenaplnila a narodily se mu dcery. U prvního dítěte neprožíval žádné zklamání. I když čekal kluka, řekl si, že to vyjde u druhého. Jeho naděje se neuskutečnily a u druhého děvčete prožíval zklamání. Jeho naděje se u třetího dítěte nakonec vyplnila a respondent prožíval narození syna s velkou radostí a štěstím.

Trávený čas s dětmi

Respondent trávil se svými dcerami v jejich útlém věku přibližně 1 hodinu denně. Následně došlo k rozvodu s manželkou a s dcerami byl pouze každou neděli odpoledne. Se synem z druhého manželství pobýval v období po narození až po konec období mladšího školního věku kolem 3 – 4 hodin denně. Přesněji uvádí, že vždy celé odpoledne po skončení pracovní doby. V současné době bývá se synem každodenně 1,5 hodiny. Když muž P ještě bydlel se svými dcerami, připravoval se s nimi do školy nebo si s nimi hrál. Po rozvodu společně chodili odpoledne do kina nebo si hráli na dětských hřištích. S chlapcem si muž hrál různé hry, deskové hry, chodili na procházky, na dětská hřiště a sportovali. V současné době se synem hrají fotbal, badminton, hrají společně rodinné hry zejména vzdělávací a sledují televizi. Respondent chodí syna povzbuzovat na fotbalové zápasy. Jezdí na rodinné letní dovolené. Výlučně s dívkami z prvního manželství muž prováděl činnosti, které měly být pro dívky zábavou. Později pouze matka dcer zajišťovala výchovu, školní povinnosti a další. Výlučně s otcem syn hrál kopanou, s autíčky a pouze jejich záležitostmi jsou veškeré činnosti spojené s Velikonocemi. Nyní se synem hrají badminton nebo kopanou. Pouze s matkou syn navštěvoval hernu a trávil s ní celý čas na mateřské dovolené. V současnosti spolu cvičí a matka zajišťuje přípravu syna do školy a na přijímací zkoušky. Jeho dcery mívaly v domácnosti povinnost uklízet si svůj pokoj. Syn musí doma odnášet odpadky, uklízet chodbu v domě a svůj pokoj.

Genderový postoj

Na otázku, zda by koupil svým dcerám chlapeckou hračku, např. autíčko, odvětil kladně. Auto by jim pořídil v případě, že by chtěly, a protože je má rád. Jejich přání by jim nevymlouval. U syna by už nejednal s takovým souhlasem. Synovi by dívčí hračkou pořídil

nerad, protože by měl strach, že je homosexuál. Odpověď doplnil tak, že by mu ji ale koupil, protože ho má rád. Pro respondenta je charakteristická dívčí barva růžová. Za typickou chlapeckou barvu nepovažuje žádnou barvu kromě růžové, která se mu na maskulinním pohlaví nelíbí.

Obrácení rolí

Na rodičovskou dovolenou by odešel muž P jen, kdyby musel. Jako důvod jmenuje vážnou nemoc manželky anebo hodně vysoký výdělek ženy. Žena by musela být na tolik vytižená a mohla by v případě odchodu na rodičovskou dovolenou o ni přijít. Vyplývá z toho, že s výměnou rolí tolik nesouhlasí. Myslí si, že žena by se měla privilegovaně starat o domácnost a o dítě. O domácnost i dítě by se dokázal postarat v případně nenadále situace, která by jej k tomu donutila. Má názor, že by se oba partneři měli podílet na financích i na chodu domácnosti. Obecně by mu přišlo zvláštní, kdyby muž zůstal doma a žena by zajišťovala finanční stránku rodiny. Nepovažuje to za normální, dokud by neznal příčinu. Vykonávání domácích prací pokládá za správné. Sám v domácnosti pomáhá. Umývá nádobí, vysává byt, utírá prach, vynáší odpad a umývá vanu. Některé práce přiřazuje jen femininnímu pohlaví, a to umývání WC, žehlení, umývání oken či věšení prádla. Zdůrazňuje, že by muži měli pomáhat, ale dle něj ve více maskulinních domácích pracích.

Partnerský vztah

Dotazovaný muž si myslí, že ženskou emancipací se staly ženy rovnoprávné ve vztahu k mužům. Ženy jsou vychovávány tak, aby počítaly s tím, že budou chodit do zaměstnání a zároveň pečovat o domácnost. Uvádí, že ženy nechtějí v současnosti být vydržovány a dodává, že by nebylo správné, aby chytrá a vzdělaná žena zůstávala doma. Respondent souhlasí s větším projevováním emocí mužem. Muži by měli projevovat lásku k lidem ve svém okolí a neskrývat ji. Dle něj nevidí problém v mužském pláči, ale dodává, že to musí být do určité míry, aby nevypadal jako měkkota. Ženy by rozhodně neměly být podřízené mužům, říká muž P. Tvrdí, že ženy jsou schopnější než muži a neměly by potlačovat své schopnosti, ale platí to i u mužů. Dle dotazovaného jsou současně ženy dostatečně cílevědomé a v porovnání s dřívější dobou mnohem více.

5. 6 Diskuse

Každá rodina i partnerský vztah funguje odlišným způsobem a s tím paralelně souvisí rozvržení rolí v ní. Všichni jedinci přistupují jinak k dětem, k jejich výchově a samozřejmě i ke svým partnerům. V každém z nich se odráží genderové stereotypy, které se projeví v jejich názorech a jednáních.

Rozhovory byly vedeny se 4 manželskými páry s odlišně dosaženým vzděláním. Každý z dotazovaných má různě staré potomky a nachází se v odlišné životní situaci. U každého respondenta vyšly najevo vžitě stereotypy, ať už ve vztahu k dětem a jejich výchově nebo k partnerskému životu.

Hlavní výzkumná otázka byla vymezena takto: *V jakém rozsahu pronikají genderové stereotypy do přesvědčení a jednání rodičů různé úrovně vzdělání (konkrétněji středoškolské bez maturity, středoškolské s maturitou a vysokoškolské) před narozením dítěte i při jejich výchově?*

Genderové stereotypy zůstávají do určité míry stále v lidech zakořeněné, ale vlivem vývoje společnosti a s tím spojenou emancipací žen dochází k postupnému zanikání určitých stereotypů. Genderové stereotypy pronikají do názorů a jednání lidí podle tvrzení respondentů méně než dříve. Před narozením ovlivňují stereotypy především názory mužů, kteří si nejvíce přejí narození chlapce a někteří z nich dokonce narození opačného pohlaví prožívají negativně. Nejvýraznější genderový stereotypní postoj lze shledat v postavení rodičů k atypickým věcem, které nejsou právě v souladu se zavedenými zákonitostmi. Z uvedeného vzorku respondentů 7 z 8 nevidí potíže v tom, aby si dívky hrály s chlapeckými hračkami, ale naopak 6 z nich shledává hraní chlapců s dívčími hračkami za nevhodné a zvláštní. U děvčat pokládají chlapeckou hračku za prvek, který by rozvíjel jejich technické myšlení a motoriku. Ovšem u chlapců většina nepřijímá skutečnost pozitivně a měli by strach ze zženštilosti. Takové postavení rodičů pokládáme za mylné a nepřiměřené obavy přisuzujeme zakořeněným stereotypům v populaci.

Největší diference se spatřuje v péči o děti a domácnost, na kterém se začali více podílet i muži. Maskulinní pohlaví v současné době dospělo do fáze, kdy by nemělo problém zůstat na rodičovské dovolené a starat se o dítě. Jako zásadní argument uvádí všichni dotazovaní lepší finanční mzdu a profesní postavení ženy. Dle tvrzení dotazovaných je rodinný život největší prioritou a smyslem života ženy. Můžeme tedy předpokládat, že společnost dospěla k tomu, že i ženy jsou vzdělané a dosahují mnohdy i lepších výsledků než muži a mají nárok na profesní kariéru. V současnosti došlo téměř k vymizení stereotypů, že muži musí být odolní, schopní

sebeovládání a tvrdí ve vztahu k projevování citů a pláče. Dle odpovědí respondentů se lze domnívat, že nejsou lidé natolik ovlivněni vzděláním, ale spíše rodinou, ve které vyrůstali a současnou dobou. Řada stereotypů postupem času přestala platit a došlo k doplňování se v některých povinnostech mužem a ženou.

První položenou dílčí výzkumnou otázkou bylo: *Které genderové stereotypy se nejčastěji objevují v běžném rodinném prostředí?*

V současném rodinném prostředí nalézáme genderový stereotyp, že jsou muži aktivní, protože si s potomky hrají aktivnější a nespoutanější hry než ženy. U některých mužů stále nalezneme, že si zakládají na zachování přívlastku tvrdý, neohrožený a silný. Z odpovědí respondentů vyplývá, že ženy jsou pečlivé, touží po jistotě, vyžadují ochranu a zaměřují se na rodinu. U 6 z 8 dotázaných přetrvává stereotyp, že by synovi sami nepořídili panenku nebo jinou dívčí hračku. Dalším přežívajícím privilegiem zejména u mužů je narození syna. Dokonce dva z respondentů prožívali zklamání, když se jim nenarodil chlapec. Rodiče dále pohlížejí na charakteristické dívčí a chlapecké barvy shodně. Konstatují, že typicky dívčí barvou je růžová a chlapeckou modrá. Oblékání chlapce do růžové není považováno za obvyklé, což neplatí u dívky, u které by nevadilo oblečení v modré barvě.

Další dílčí výzkumná otázka byla formulována takto: *Přiklánějí se rodiče stále k tradičnímu vnímání rodových rolí?*

Z odpovědí respondentů se dá tvrdit, že rodiče se stále spíše přiklánějí k tradičnímu rozdělení rolí. I když vedou maskulinní a femininní pohlaví k poznání a provádění mužských i ženských činností, většina soudí, že ženy i dívky více tíhnou k tradičním ženským činnostem. Toto tvrzení je dáno i tím, že dívky sledují své matky od útlého věku a učí se „správnému“ femininnímu jednání nápodobou. Přirozeně ženy i dívky mají touhu být matkou, pečovat o dítě a být s ním. Situace, kdy danou věc cítí muž i žena obráceně, se hodnotí jako výjimečná, ale ne neobvyklá. Důležité je, aby společnost s takovými okolnostmi počítala a nepovažovala ženu či muže za podivného.

Vyslovení k třetí dílčí výzkumné otázce: *Převažuje u rodičů s dosaženým nižším vzděláním větší míra genderové stereotypie než u rodičů s dosaženým vyšším vzděláním?*

Z uskutečněných rozhovorů vyplývá, že neplatí, že by genderová stereotypie převažovala u rodičů s nižším dosaženým vzděláním. Podle vyjádření dotazovaných soudíme, že lidé jsou ovlivněni výchovou a společností. S určitostí lze tvrdit, že každý jedinec buď bude

pokračovat ve stejné výchově a názorech, které převzal od svých rodičů, nebo nebude souhlasit s takovým jednáním a změni své postoje.

Závěr

V rodinách se postupně některé genderové stereotypy vytrácejí, i když řada z nich přetrvává. Dochází ke změně vnímání „typicky“ femininních a maskulinních vlastností a činností, které se postupem času staly neutrální.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda v rodinách přetrvávají tradiční genderové stereotypy. Dalším cílem bylo, v jaké míře se objevují genderové stereotypy v rodině a zjistit, které to jsou.

K dosažení cíle bylo v teoretické rovině zpracováno téma rodiny, jejich funkcí, členění a historický vývoj. Dále byl objasněn pojem gender, genderové stereotypy, mužské a ženské role a vliv rodinného prostředí na utváření stereotypů.

V empirické části bylo provedeno výzkumné šetření na téma „Gender dětí v rodinném prostředí.“ Pomocí případových studií byly objasněny genderové stereotypy v rodinném prostředí.

Z výsledků je možno vyčíst, že výraznější proměnou prošli muži než ženy. Příčinu proměn shledáváme v emancipaci žen, které dosáhly lepšího postavení v zaměstnání i v rodině. Z toho plyne, že bylo nalezeno větší množství genderových stereotypů u žen než u mužů. U všech mužů bylo zjištěno, že jsou aktivní. U femininního pohlaví jsou to vlastnosti pečlivá, toužící po jistotě, vyžadující ochranu a zaměřující se na rodinu. Větší část mužů se přizpůsobila současné situaci a muž i žena se stali více rovnocennými partnery. V partnerském životě se oba začali doplňovat, pomáhat si a společně se podílet na výchově a péči o děti. Ve vztahu k dětem přetrvává názor, že hraní chlapce s dívčí hračkou je nezvyklé a podivné. Tento postoj rodičů k dívkám se v takové míře nevyskytuje. Maskulinní pohlaví je hodnoceno přísněji zejména z důvodu strachu z opačné sexuální orientace než dívky, ke kterým se společnost staví benevolentněji. Zejména pro maskulinní pohlaví zůstává výsadou narození syna jako svého nástupce a tudíž někteří z nich prožívají při narození opačného pohlaví zklamání. Podstatným zjištěním a přínosem diplomové práce je mimo jiné to, že v posledních letech došlo ke značnému posunu ve fungování rodin a v rozdělení rolí.

Seznam pramenů a literatury

1. CRESWELL, J. W.: *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.
2. ČAČKA, O.: *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum, 1994, 112 s. ISBN 80-85799-03-0.
3. ČERMÁKOVÁ, M.: *Rodina a měnící se gender role - sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 1997, 92 s., příl. Working papers, 97:8. ISBN 8085950421.
4. DE SINGLY, F.: *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 128 s. ISBN 80-7178-249-1.
5. EHRENSAFT, D.: *Parenting Together*. New York: Free Press, 1987.
6. GILLERNOVÁ, I., KEBZA V., RYMEŠ M.: *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
7. GJUROVIČOVÁ, Š.: O spiknutí naší kultury proti otcům. Lidové noviny, 31. 10. 1996.
8. HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
9. JANOŠOVÁ, P.: *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 285 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
10. KARSTEN, H.: *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 183 s. ISBN 80-7367-145-X.
11. KURIC, J. a kol.: *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: SPN, 1964, 161 s. ISBN 16-906-64.

12. LHOTÁK, R. Role muže a ženy v rodině. Zvědavec [online]. 6. 8. 2011[cit. 2015-10-28]. Dostupné z: www.zvedavec.org/komentare/2011/08/4523-role-muze-a-zeny-v-rodine.htm.
13. LINHART, J., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H.: *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 790 s. ISBN 80-7184-310-5.
14. LOBEL, S. a kol.: *The Role of Gender-related Information and Self-Endorsement of Traits in Preadolescents' Inferences and Judgements*. 1993.
15. MARTIN, E.: *The Egg and the Sperm: How Science Has Constructed a Romance Based on Stereotypical Male-Female Roles*. The University of Chicago Press, 1991.
16. MAŘÍKOVÁ, H., VOHLÍDALOVÁ M.: *Trvalá nebo dočasná změna?: uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 103 s. ISBN 978-80-7330-135-4.
17. MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přepr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
18. MILLER, C. L.: *Qualitative differences among gender-stereotyped toys: Implications for cognitive and social development in girls and boys*. Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers, 1987.
19. MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
20. OAKLEY, A.: *Pohlaví, gender a společnost*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 171 s. ISBN 80-7178-403-6.
21. RENZETTI, C. M. CURRAN D. J.: *Ženy, muži a společnost*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

22. SOBOTKOVÁ, I.: *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
23. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J.: *Základy kvalitativního výzkumu*. Vyd. 1. Brno: ALBERT, 1999, 201 s. ISBN 80-85834-60-X.
24. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ K.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
25. THOROVÁ, K.: *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015, 574 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
26. TOMÁNEK, P.: *Rodina - výchova - společnost: výzvy a perspektivy*. Vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2015, 399 s. ISBN 978-80-263-0775-4.
27. TUČEK, M.: *Česká rodina v transformaci: stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1998, 159 s. Working Papers, 98:3. ISBN 80-85950-45-6.
28. VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
29. VĚŠÍNOVÁ, E. (ed.), MAŘÍKOVÁ H. (ed.): *Společnost žen a mužů z aspektu gender: [sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha]*. Praha: Open Society Fund, 1999, 171 s. ISBN 80-238-4770-8.
30. WOOD, G. W.: *Sex, lži a stereotypy*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008, 208 s. ISBN 978-80-7360-501-8.
31. ŽIŽLAVSKÝ, R. O mužství. *Psychologie.cz* [online]. 2. 5. 2012 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z: <http://psychologie.cz/o-muzstvi/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Polostrukturovaný rozhovor

Příloha č. 1

Polostrukturovaný rozhovor

1. Věk:
2. Vzdělání:
1. Pohlaví:
 muž žena
2. Kolik máte dětí?
3. Jakého pohlaví je/Jsou Vaše dítě/děti?
4. Přál/a jste si, aby se Vám narodil/a:
 1. dítě:
 2. dítě:
 3. dítě:
5. Byl/a jste zklamaný/á, když jste zjistil/a jakého pohlaví bude Vaše dítě?
6. Kolik času denně trávíte se svým/i dítětem/děťmi?
7. Které činnosti vykonáváte společně se svými dětmi?
8. Které činnosti vykonává Vaše dítě pouze s matkou a pouze s otcem?
9. Provádí Vaše dítě pravidelně nějaké domácí práce? Jestli ano, tak jaké?
10. Pořídil/a byste Vaší dceři jako hračku autíčko? Proč ano? Proč ne?
11. Pořídil/a byste Vašemu synovi jako hračku panenku? Proč ano? Proč ne?
12. Která barva je pro Vás typicky dívčí a typicky chlapecká?
 - a) a) Jste-li muž, šel byste na rodičovskou dovolenou? Proč? Z jakého důvodu?
 - b) Jste-li žena, dokázala byste si představit Vašeho muže na rodičovské dovolené?
Proč?
13. Myslíte si, že by do rodinného rozpočtu měli přispívat muž i žena? Proč?
14. Souhlasíte s tím, že má muž vydělávat peníze a žena se starat o rodinu a domácnost?
Proč ano? Proč ne?
15. Myslíte si, že by měl muž projevovat více své emoce? Z jakého důvodu?
16. Myslíte si, že není správné, když muži pláčou. Proč?
17. Myslíte si, že by ženy měly být podřízené mužům? Proč?
18. Jaký je Váš názor na to, když žena chodí do práce a muž se stará o domácnost? Proč?
19. Myslíte si, že by měly být ženy více ambiciózní?
20. Měl by podle Vás muž vykonávat domácí práce anebo ne? Z jakého důvodu?

Anotace

Jméno a příjmení:	Miroslava Leszková
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Gender dětí mladšího školního věku v rodinném prostředí
Název v angličtině:	Gender of elementary age children in a family environment
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na zjištění, přetrvávajících tradičních genderových stereotypů v rodinném prostředí. Teoretická část se orientuje na přiblížení problematiky rodiny, genderu a jejich vzájemného působení. Empirická část postihuje pomocí případových studií výsledky přetrvávajících genderových stereotypů.
Klíčová slova:	gender, genderové role, genderové stereotypy, muži a ženy, rodina
Anotace v angličtině:	Diploma thesis is focused on finding persisting traditional gender stereotypes in the family environment. The theoretical part focuses on the approach the issue of family, gender and their interactions. Empirical part affects the results through case studies of persistent gender stereotypes.
Klíčová slova v angličtině:	gender, gender roles, gender stereotypes, men and women, family
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1
Rozsah práce:	68 s.
Jazyk práce:	Český